

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Dispytatio Tertia. De essentia Dei eiusque attributis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

sa, & cum obligatione illam inuestigandi; quæ cogitatio non itatim occurrere solet homini, tunc primum rationis usum exercenti, sine ulla parentum disciplina, & maiorum traditione; & multo minus homini rudis atque hebetis ingenij; & quamuis hæc probabilis sit, probabilius tamē defendi potest opposita, ut neque in paucis, neque ad tempus perfecta ratione utētibz dabilis sit inuincibilis ignorantia de Deo, ut fusè probo in 3. tomo; & ex posterioris partis probatione colligitur.

Paulus.

18. Posterior autem pars constat ex communi consensu Patrum: qui propterea dicunt, notitiam de Deo esse omnibus naturaliter insitam; & colligitur ex Paulo suprà cit. ad Rom. 1. à quo absolute & simpliciter dicuntur *inexcusabiles*, qui Creatoris sui notitia carent, cum eam facile possint ex creaturis comparare. Fundamentum huius est: quia notitia de Deo saltem confusa & imper-

fecta, est adeo facilis & obuia cuilibet, ut vix possit quis ad longum tempus excusari: *Cæli enim ipsi enarrant gloriam Dei.* Vnde Tullius 2. de natura Deor. *Quid tam apertum, inquit, esse potest, tamque perspicuum, cum Cælum suspeximus, Cælestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen præstantissima mentis, quo hæc regantur?* Cuius argumentum est; quia nulla est natio tam barbara, quæ aliquam notitiam Dei, cultu aliquo non profiteatur, etiam si erret in notitia veri Dei. Hoc ipsum confirmat supernaturalis prouidentia Dei, quæ non finit longo tempore homines ignorantia sui Conditoris laborare, sed eos subinde instruit, vel per externam disciplinam Maiorum, vel per internas illustrationes, cum talis notitia sit simpliciter necessaria; est enim notitia ultimi Finis, sine quo nequit creatura rationalis de se ipsa perfecte disponere.

Tullius.

DISPUTATIO III.

De Essentia Dei eiusque attributis.

SECTIO PRIMA.

Quid DEVS sit?

Augustinus.

1. **A**RDVA res quæritur, ipsi soli nota, cuius explicatio quæritur. Est enim Deus, teste Scriptura, *immensa lux*, ad quam nemini patet accessus, nisi per ipsius lucis aliquam reuerberationem. Vnde monet August. libr. de moribus Ecclesiæ c. 7. ut Diuina contemplari ad opacitatem autoritatis, umbrasque creaturarum, librorumque voces, veluti ad signa temperatiora veritatis confugiamus: ne, si Diuina in se contemplari velimus, nimia luce veritatis reuerberati, ad tenebrarum nostrarum familiaritatem cum fatigatione potius, quam cum delectatione conuertamur. Ergo partim Fidei reuelato lumine, partim innato ratiocinatione intellectus tantæ rei explicationem aggrediamur. Et quidem Auctore Augustino libro de cognitione veræ vitæ c. 7. nec non S. Thom. p. p. q. 3. art. 5. & 1. contra gentes c. 25. & q. 7. de potentia art. 3. perfecta definitione Deum comprehendere est impossibile: Nam quæ definiuntur, certis perfectionum cancellis concluduntur, ultra quas res ipsæ definitæ non protenduntur: Deus autem, cum in suo esse nullo concludatur perfectionis termino, definiri haud quam potest, aliqua tamen descriptione po-

S. Thomas.

test. Duplex autem est via indagandi Dei naturam, altera à posteriori per effectus; altera à priori per rationem aliquam à posteriori prius demonstratam. his positis.

2. DICO 1. A posteriori & per effectus euidenter concluditur natura Diuina infinite perfecta, & totius potentialitatis expers. est S. Tho. p. p. q. 4. a. 2. Scoti in 1. Dist. 2. qu. 2. §. *Ostenso proposito*, Durandi Dist. 43. q. 1. Heruæi quest. 1. Capreoli q. 1. art. 1. concl. 4. Rich. art. 1. qu. 2. Argent. art. 3. Ariminenfis qu. 3. a. 2. & 3. ad 3. & aliorum contra Rubionem q. 1. art. 2.

3. Prob. Conclusio 1. Auctoritate Arist. qui 8. Physic. c. ult. & 12. Metaphys. t. 41. infinitatem primi motoris probauit ex perpetuo motu Cælorum: & 12. Met. t. 51. affirmat, intellectum Dei esse ipsammet substantiam Dei: ergo agnoscit illum, ut actum purum & immunem ab omni potentialitate. Prior pars probatur duplici medio. Primò ex effectibus possibilibus perfectioribus, & perfectioribus in infinitum, hoc pacto: Omnis perfectio, quæ est in effectu, necesse est, ut præexistat in causa, aut formaliter, si est vniuoca; aut eminenter, si est æquiuoca. Atqui producibiles sunt effectus perfectiores, & perfectiores in infinitum: ergo necesse est, ut infinita perfectio præexistat in prima causa. Maior patet: nam quando causa est prin-

S. Thomas.
Scotus.
Durandus.
Capreolus.
Heruæus.
Richardus.
Ariminenf.
Rubio.
Aristoteles.

cipa-

cipalis, qualis est Deus, nequit perfectionem effectus continere modo imperfectiori. Consequentia prob. nam bene arguitur ex infinitate syncategorematica effectuum infinitas categorematica causæ; quia cum virtus causæ sit tota simul actus, non poterit esse infinita syncategorematicè, de cuius ratione est, ut partim sit in actu, partim in potentia: aut igitur talis virtus erit actus finita, aut infinita: finita esse nequit; alioqui assignari posset terminus, quo perfectiorem producere non posset, contra suppositum: ergo necessariò erit infinita. Maiorem ostendo: quoniam in effectibus possibilibus nullus assignari potest, quo productio perfectior produci non posset: ergo nullus est terminus assignabilis in effectibus perfectioribus, & perfectioribus producendis. Antecedens probo: quia nulla afferri potest implicantiæ, cur quolibet productio perfectior produci non possit.

4. II. Prob. Ex cognitione, qua Deus necessariò cognoscit infinitos effectus perfectiores & perfectiores, quos posset ipse producere, hoc modo. Omne agens intellectuale agit cognoscendo effectus, quos ipsum liberè producit. Sed Deus potest liberè producere effectus syncategorematicè infinitos: ergo cognoscit illos, non successivè, ergo simul: nequit autem cognoscere illos cognitione finita; ergo infinita. Atqui cognitio infinita supponit potentiam, atque adeò essentiam infinitam: igitur ex cognitione omnium effectuum producibilium arguitur infinitas Divinæ essentiae. Maior primi syllogismi patet: quoniam agens intellectuale non potest liberè producere effectum, nisi præcognoscat illum; cum non possit liberè producere, nisi volendo id, quod producit; atque adeò præcognoscendo, quod vult producere; cum nihil possit esse volitum, quin præcognitum. Minor constat ex dictis. Prior consequentia probatur: quia, si successivè, & non simul Deus cognosceret illos, mutaretur Deus, ac proinde non esset expers potentialitatis contra id, quod mox sumus ostensuri. Minor secundi syllogismi probatur: quia ut infra probabimus, nequeunt expressè & distinctè cognosci infiniti effectus, nisi cognitione infinita: quia, cum cognitio substituatur loco obiecti, quod in ipsa actu cognoscitur, tantam perfectionem debet continere in esse intentionali, quantum continet ipsum obiectum in esse reali. Atqui infiniti effectus perfectiores & perfectiores continent infinitam perfectionem in esse reali: ergo & eorum distincta atque expressa cognitio, qualis est Divina, continebit infinitam perfectionem in esse intentionali atque expressivo. Minor tertij syllogismi elucet: quia cognitio, potentia, & essentia, mutuò sibi proportionantur: quia cum cognitio sit actus potentiae; potentia verò proprietas essentiae; non potest cognitio esse infinita, potentia verò & essentia finita: alioqui actus excederet potentiam, & essentiam, cuius est actus, quod implicat.

5. Posterior pars conclusionis prob. ex a-

ctione creativa sic: Actio creativa de necessitate arguit actum purum in creante: sed Deus exercet actionem creativam erga plurimos effectus creatos: ergo ex actione creativa concluditur in Deo immunitas ab omni potentialitate. Consequentia patet: Minor constat ex actione, quæ Deus producit & conservat animas racionales, & materiam primam, quæ cum sit independens à subiecto sustentationis, non potest esse educatio; erit igitur creatio, cum inter educationem & creationem non sit assignabile medium: quemadmodum nec inter dependens à subiecto, & independens à subiecto. Maior, in qua tantum est difficultas, probatur: quia nequit agens habere actionem transeuntem perfectiorem immanente: Haberet autem Deus actionem transeuntem perfectiorem immanente, si ipsius actio immanens non esset identificata cum propria substantia ipsius. Porro agens, quod habet actionem immanentem identificatam cum propria substantia est actus purus, atque adeo potentialitatis expers. Maior probatur, tum quia per actionem immanentem agens perficit seipsum, per transeuntem verò aliud à seipso: nequit autem agens perficere aliud à seipso perfectius quam seipsum; quia se ipsum perficit primariò, aliud verò à seipso, secundariò. Tum quia omnis perfectio, quæ est in effectu, necessariò præsupponi debet in causa; ergo, cum actio immanens sit proxima causa transeuntis, nequit vlla perfectio, aut independentia esse in actione transeunte, quæ non præsupponatur in immanente tanquam in proxima causa. Minorem assumptam ostendo: Nam creatio est actio independens à subiecto inhesionis; quia cum fiat ex nihilo, nullum prærequirit subiectum, cui inhaereat; sed solum terminum, cum quo realiter identificetur. Si autem Deus non haberet actionem immanentem identificatam cum propria substantia, haberet illam dependentem à subiecto inhesionis, ac proinde imperfectiorem transeunte. Minor constat: quia, si talis actio non esset identificata cum substantia Dei, necessariò esset accidentalis, atque adeò dependens ab ipsa substantia Dei, tanquam à subiecto inhesionis: non enim posset terminari ad aliquam substantiam intra ipsum Deum, distinctam à natura ipsius Dei; quia, cum terminus talis actionis deberet esse aut species expressa, qua Deus cognosceret se ipsum, & creaturas, aut amor, quo se ipsum & creaturas diligeret; & nulla natura intellectualis intelligere, aut diligere possit per substantiam à se distinctam, sed vel per suammet substantiam, vel per qualitatem accidentalem; non posset talis actio, si non identificaretur cum natura Divina, terminari ad substantiam, sed ad accidens: atque adeò necessariò foret inhesionis subiecti. Minor subsumpta declaratur: quoniam substantia, quæ non admittit actiones immanentes distinctas, non habet potentiam passivam, quæ primariò est ad actiones immanentes. Vnde, si Deus non habet potentiam passivam ad proprias a-

ctiones

ctiones immanentes, multò certius atque euidentiùs eam non habet ad quamcunque aliam actionem ab extrinseco agente recipiendam: cum euidens sit, nullam perfectionem Deum recipere posse à creaturis. Porro substantia, quæ nullam habet admistam potentiam passivam, est purus actus: quia purus actus est, qui excludit omnem potentialitatem, quæ in sola potentia passiva reperitur.

6. *Obijciat* primò: possunt effectus infiniti inferioris ordinis produci à virtute finita Ordinis altioris: ergo ex effectibus infinitis producibilibus non concluditur virtus infinita, sed solum altioris ordinis. Respondetur. Nego antecedens, quando effectus producibiles infiniti continentur in causa secundum eandem rationem formalem, cuiusmodi sunt substantiæ intellectuales perfectiores & perfectiores in infinitum. Etenim perfectio vitæ intellectualis formaliter continetur in Deo, atque adeò ex substantijs intellectualibus perfectioribus & perfectioribus in infinitum, rectè concluditur infinita perfectio vitæ intelligentis in Deo. Cuius ratio est: quia quando perfectio effectus continetur formaliter in causa, non potest infinita perfectio communicabilis effectui, contineri in causa secundum virtutem finitam: quia tunc virtus finita causæ continere potest perfectionem infinitam effectus, quando virtus causæ continet eminenter perfectionem effectus: Nam quando perfectio effectus continetur formaliter in causa, productio effectus fit per communicationem graduum perfectionum eiusdem rationis: ac proinde, si tales gradus communicabiles sunt infiniti, præsupponi debent etiam infiniti in causa secundum eandem rationem formalem; cum nequeant præsupponi in aliqua virtute finita eminentiore: vt si infiniti gradus lucis producibiles essent à luce, necessarîo in luce supponerentur infiniti gradus virtutis.

7. *Obijciat* secundò: Potest Beatus cognitione finitâ expressè & distinctè cognoscere Deum infinitum: ergo posset Deus cognitione finitâ distinctè cognoscere effectus producibiles infinitos. Resp. nego consequentiam, ratio discriminis est: quia Beatus non cognoscit Deum per speciem expressam, sed per puram tendentiam vitalem ad obiectum: at Deus cognoscit effectus producibiles per speciem expressam, & non per puram tendentiam vitalem ad illos. Potest autem pura tendentia vitalis ad obiectum infinitum esse finita; non autem species expressa distinctè representans obiecta infinita. Maior patet: quia species expressa substituitur vice obiecti; ergo quando obiectum est per se intelligibile, & intimè præsens potentia, qualis est Deus respectu intellectus Beatorum, non est necessaria species expressa, in qua proximè videatur obiectum: sed poterit tunc obiectum videri in se ipso existens, per solam vitalem tendentiam ad illud. Minor assumpta probatur: quia, quando obiectum est absens, non potest cognosci per puram tendentiam, quia

hæc supponit obiectum præsens potentia, quæ possit illud cognoscere in se ipso: ergo quando est absens, debet exprimi intra ipsam potentiam in esse intentionali & representativo. Vnde si obiectum exprimendum est infinitum, expressio ipsa debet esse infinita: quia esse intentionale debet proportionari esse reali. Cum igitur effectus producibiles à prima causa sint infiniti, nec actu præsentibus omnes, vt simul distinctè cognoscantur omnes, debent exprimi intra ipsam potentiam cognoscitivam, per speciem expressam quæ in esse intentionali contineat omnes perfectiones reales obiectorum. Minor subsumpta constat: quia cum puratendentia vitalis non debeat exprimere obiectum in esse intentionali, sed tantum ducere potentiam ad obiectum in se ipso cognoscendum, etiam si obiectum sit infinitum, non necessarîo ipsa erit infinita. Contrà verò, quia species expressa debet exprimere obiectum in esse intentionali, & subire vicem obiecti realis absentis, si obiectum exprimendum est infinitum, ipsa quoque species expressa erit infinita; quia debet in esse intentionali proportionari esse reali obiecti, alioquin non exprimeret illud distinctè & adæquatè secundum omnes perfectiones, quas continet in se.

8. Dico secundò: Demonstrato Deo per effectus à posteriori, rectè concluditur per rationem à priori, Deum esse infinitè perfectum quoad omnes perfectiones, quæ in tota latitudine entis excogitari possunt, vt compossibiles inter se; atque adeo esse ipsum infinitum & interminatum esse secundum totam plenitudinem essendi, quem sancti pelagus totius esse appellant. Ratio autem, quæ à priori demonstratur, Deum esse talem, qualem hæcenus descripsimus, est ipsa necessitas essendi, quam demonstrant à posteriori effectus ipsi creati. Ex qua necessitate essendi sic deduco singula: Deus necessarîo est: ergo essentialiter est. Ergo nulla in Deum cadit essendi limitatio, ergo actu est tota essendi plenitudo, ergo nulla est perfectio possibilis, quæ in Deo actu non sit aut formaliter, aut eminenter: ergo est ipsum esse infinitum, & interminatum. Prima consequentia patet: quia quod necessarîo est, ab intrinsecis & ex propria natura postulat esse: quia cum sit ipse actus essendi, à nullo productus, sed à se ipso non causaliter, sed formaliter existens, se ipso essentialiter est.

9. SECUNDA probatur: quia omnis limitatio essendi est ab aliqua causa, limitante suum effectum ad tale, vel tantum esse: Deus autem nullam habet causam; ergo nullam limitationem in essendo. Maior constat: quoniam esse, vt sic, nullâ dicit limitationem: nam esse, vt esse, solum excludit non esse. Igitur quidquid concipitur vt possibile, & non involuens repugnantiam ad esse, id totum actu & formaliter reperitur in ipso esse per essentiam.

10. TERTIA consequentia elucet: nam ex quo Diuinum esse non limitatur ad hoc, vel illud

Dionysius.

vel illud esse, sed est ipsum purissimum esse, continet totam plenitudinem essendi. Quam

Damasce.

essendi plenitudinem expressit Dionysius ca. 3. de Divinis nominibus: *vbi non quoquo pacto Deus, inquit, est ens, sed simpliciter & incircumscripse, totum in se esse pariter ambiens, & praeambiens*: & Damascen. lib. 1. de Fide. ca. 12. vbi cum probasset ex omnibus nominibus, quæ Deo tribuuntur, nullum aptius, quàm entis nomen, ipsius naturam exprimere, subdit: *Univerſum enim id, quod est, tanquam immensum quoddam & infinitum essentia pelagus complexu suo continet*. Quia & Deus ipse Exod. 3. hanc suam essendi plenitudinem expressit, cum interroganti Moyſi, quis esset, respondit: *Ego sum qui sum*. Is autem propriè est, cui nulla ratio entendi deest.

Exod. 3.

Chrysost.

11. QUARTA consequentia etiam constat: nam si qua perfectio possibilis esset, quæ in Deo actu non esset aut formaliter, aut eminenter: non esset in eo tota plenitudo essendi. Nam plenitudo essendi, vt Chrysostomus 2. ad Colossenses homil. 6. definit, *est quod aliud non capit*; nam quod totum est, plenitudo dicitur. Confirm. quia nulla perfectio concipi potest vt possibilis, nisi virtute primæ causæ. Ergo omnis perfectio possibilis contineri debet in prima causa, à qua omnis possibilitas essendi debet originem ducere. Ultima etiam consequentia claret: quia tale esse nullo finitur limite; nullo clauditur termino: proinde infinitum & interminatum est.

Anselmus.

Scotus.

Caietanus.

12. Pro maiore explicatione quartæ consequentiæ, duplex perfectionis genus distinguunt Theologi, alterum simpliciter simplicis; alterum ad certum genus limitatæ. Prioris generis sunt, quæ in suo conceptu obiectivo nullam inuoluunt imperfectionem; cuiusmodi sunt ratio substantiæ, vitæ, sapientiæ, & cætera huiusmodi. Quod genus perfectionis Anselm. in Monologio. c. 13. definit esse illam, *quæ in unoquoque melior est ipsa, quàm non ipsa*: hoc est, vt Scotus explicat in 1. Dist. 6. q. 1. ad 1. & Caiet. de Ente & essentia. ca. 2. q. 3. quæ in vnaquaque re considerata sub ratione entis melior est ipsa, quàm oppositum & impossibile ipsius: vt considerato equo, non vt equo, sed vt ente, melius esset illi intelligere, quàm quævis alia perfectio huic repugnans, & impossibile: licet equo, considerato vt equo, non sit melius intelligere, quàm non intelligere, quoniam intelligere destruit naturam equi: nulla autem perfectio quantumvis maxima, potest melior esse supposito, cuius est destructiva. Quod autem debeat Anselmi definitio intelligi contrariè, non autem contradictoriè, ex eo patet: quia alioqui omnis perfectio esset simpliciter simplex; cum omnis perfectio sit melior, quàm contradictorium ipsius. Alio modo solet hæc perfectio describi, vt sit ea, quæ cum nulla alia maiore vel equali repugnat: vt ratio spiritus dicitur perfectio simpliciter simplex, quia cū sapientiā, quæ est perfectio maior, vel equalis, non repugnat. Contrà verò ratio corporis non dicitur perfectio simpliciter simplex,

quia pugnat cum perfectione vitæ intellectualis, quæ est perfectio maior. Posterioris generis sunt, quæ in suo conceptu obiectivo non præscindunt ab aliqua imperfectione: tales sunt omnes perfectiones creatæ vt sic: quia omnis perfectio creata vt sic, saltem inuoluit limitationem & finitudinem, quæ pugnat cum perfectione infinita & illimitata maiore.

13. Adhuc tamen duplex perfectio reperitur in creaturis; altera, quæ ex suo genere nullam inuoluit imperfectionem, vt ratio vitæ, Sapientiæ, & similia, quæ ex se considerata nullam inuoluit in suo conceptu imperfectionem, licet contracta ad vitam, & Sapientiam creatam, inuoluat finitudinem & accidentalitatem: altera, quæ ex suo genere imperfectionem importat, à qua nunquam potest præscindere: vt ratio corporis, & accidentis, quibus essentialis est imperfectio, quæ importat, & ideo non possunt ab illa præscindere. Prioris generis perfectiones sunt in Deo formaliter; quia cum nullam inuoluant imperfectionem, & cum alijs maioribus, aut equalibus non pugnent, nequeunt altiori modo in Deo contineri, quàm formaliter. Posterioris verò generis continentur eminenter; quia cum imperfectionem inuoluant, & cum alijs perfectionibus maioribus pugnent, nequeunt in Deo esse formaliter, sed eminenter. Qui modus continentis perfectissimus est, quia est continere illas modo nobiliori per entitatem, & perfectionem altioris ordinis, cum virtute & efficacia eas producendi: defectu cuius virtutis & efficacitatis, quæ ad eminentialem continentiam essentialiter requiritur, non dicitur angelus eminenter continere res corporeas, licet sit perfectior illis.

14. Aduertendum tamen est, in Deo non esse aliud & aliud genus perfectionis, imò neque alias & alias perfectiones propriè loquendo, quia hoc denotat distinctionem vnius perfectionis ab alia; sed esse vnam simplicissimam entitatem, quæ sine vlla distinctione in re, est omnis perfectio possibilis: quæ per ordinem ad nostrum intellectum, concipientem illam relatè ad creaturas, fundat talem diuersitatem perfectionum: cum aliquo tamen fundamento in re, propter omnimodam plenitudinem essendi.

Anselmus.

15. Dices: quod continet omnes perfectiones possibiles, nullam à se excludit: ergo non admittit distinctionem aliorum entium à se; alioqui excluderet illam perfectionem, quæ esset in alijs entibus à se distinctis. Respondi. Nullam perfectionem à se excludere, vel formaliter, vel eminenter; excludere tamen aliquas formaliter, quas tamen eminenter continet, vt sunt omnes perfectiones creatæ, vt sic. Vnde negatur consequentia: & ad prob. concedo, excludere illam perfectionem, per quā distinguitur ab alijs entib. formaliter, eandem tamen includere eminenter. Et sic rectè coheret, Deum esse omnia, & tamen distingui ab omnibus; quia est omnia eminenter, non

est omnia

est omnia formaliter: Distinguitur autem ab omnibus formaliter, non eminenter.

Anselmus.
Bernardus.
Seneca.

16. Dico 3. Deus est, quo melius excellentiusque, excogitari non potest. Est ferè omnium Sanctorum proloquium. Anselmi in Prologo c. 1. 15. & 18. Bernardi lib. 5. de Considerat. Senecæ in Præfat. librorum qq. naturalium. Fundamentum est: quia non potest excogitari melior modus essendi, quàm esse à se essentialiter, & cum tota plenitudine essendi: sed Deus est à se essentialiter, & cum tota plenitudine essendi, ut probatum est; ergo est quo melius excellentiusque excogitari non potest. Confir. quia velid, quod excogitari posset melius & excellentius, est perfectio realis, & eo ipso actu reperitur in Deo, à quo nulla perfectio realis abesse potest, & extra quem nulla realis perfectio excogitari potest: vel non est realis; & iam non est melius excellentiusque Deo; quia quod reale non non est, perfectio esse non potest: perfectio enim in aliqua realitate fundetur, oportet.

17. Ex dictis deducitur primò, Deum non solum esse Primum Principium eminentissimum in causando, quo eminentius dari vel excogitari non potest, sed etiam ultimum finem, quo ulterior fingi non potest. Fundamentum est: quoniam omne agens intellectuale, qualis est Deus, agit propter aliquem finem: at propter nullum alium finem ultimum à se distinctum agere potest Deus: igitur Deus est ultimus finis, non tantum sui, sed etiam creaturarum. Maior patet: quoniam omne agens intellectuale agit propter aliquod bonum; non enim impellitur ad operandum, nisi allectum ab aliquo bono; bonum autem & finis coincidunt. Minor etiam constat: quoniam nullum ens est melius Deo: ergo in nullo, quàm in se ipso tanquam in ultimo fine quiescere potest Deus: etenim finis ultimus est, in quo agens, tanquam in summo bono conquiescit. Quod autem Deus non solum sit ultimus finis sui, sed etiam creaturarum, probatur; quia Deus in productione creaturarum non potest alium finem ultimum intendere, quàm se ipsum: ergo non solum est finis sui, sed etiam creaturarum. Consequentia patet; quia creaturæ non possunt ad alium finem inclinare, quàm ad quem ordinantur à Creatore: nam sicut Creatoris est dare esse; ita eiusdem erit dare certam inclinationem cum esse. ergo ipse est ordinare creaturas, quas cōdit ad ultimum finem. Cum igitur probatum sit, Deum in productione creaturarum non posse alium finem ultimum intendere, quàm se ipsum, idem erit finis sui, & creaturarum. Lege Scotum in 1. dist. 2. qu. 2. §. Quantum ad secundum argumentum.

Scotus.

18. Deducitur 2. Deum esse actum purum, nulli potentie passivæ admixtum: nam omnis potentia passiva includit privationem alicuius perfectionis, quam possit habere. Deus autem actu continet omnem perfectionem intra totam latitudinem entis possibilis: ergo excludit omnem potentialitatem, cui est essentialiter subiecta creatura: quia omnis creatu-

ra est in potentia tam obiectiva ad esse, quàm subiectiva ad recipiendam aliquam perfectionem. Solus Deus essentialiter est omnis perfectio. Dixi Potentia passiva: quoniam activa, cum non sit ad perficiendum se, sed aliud à se, est enim teste Arist. 5. Met. 12. principium transmutandi aliud, in quantum aliud, actui puro non repugnat.

Aristoteles.

SECTIO II.

An natura Divina à parte rei formaliter includat omnes perfectiones attributales?

19. **N**OMINE attributi importatur quælibet perfectio absoluta, prædicabilis de Deo ad instar formæ adiacentis naturæ, quæ melior sit ipsa, quàm non ipsa. Aliqui Scotistæ attributum distinguunt à modo intrinseco: eò quod attributum superaddit formalitatem ratione saltem distinctam à natura, cui attribuitur; modus autem nullam superaddit formalitatem ratione diversam ab eo, cuius est modus, sed solum modificat fundamentum intra eandem perfectionem, ut finitas, vel infinitas addita enti non variat illud, sed modificat intra eandem rationem entis: Sapientia verò addita substantiæ perficit illam sub diversa ratione.

20. Ab attributi ratione excluduntur 1. relationes & origines, quæ non sunt perfectiones absolute. 2. Perfectiones importantes aliquid per modum constituentis naturam, ut esse, substantia, vita, Deitas: quia attributa debent, saltem ex modo nostro significandi & concipiendi supponere naturam, cui concipiuntur aduenire ad instar proprietatis, denominantis illam accidentaliter, ut potens, sapiens, iustus, &c. 3. Perfectiones libere, ut esse createm, prædestinantem, iustificantem: quia hæc formaliter sumpta non ponunt perfectionem in Deo, sed in re ipsa creata, prædestinata, iustificata. Vnde non sunt meliores ipse, quàm non ipsæ: Non enim melius est Deo prædestinare, quàm non prædestinare. Addit Durand. in 1. Dist. 2. quæst. 3. n. 7. attributum præse sumptum importare solam perfectionem Deo & creaturis communem: hæc autem, inquit, sunt, quæ nec in sua ratione imperfectionem includunt, nec eam excludunt: Nam, si imperfectionem includerent, Deo non convenirent; si eam excluderent, non convenirent creaturis. Vnde infinitas, æternitas, immensitas, immutabilitas, & cetera huiusmodi excluduntur à ratione attributi, quoniam non sunt Deo & creaturis communia. Sed non est, cur hanc limitationem addamus, quam nec Patres, de Divinis attributis loquentes, nec Scholastici de iisdem disputantes addunt. lege August. 15. de Trinit. c. 5. Damascen. 1. de Fide c. 4. & 12. His positis Controversia est, an essentia Divina

Durand.

August.
Damascen.

has

has perfectiones includat formaliter ex natura rei.

Gualternus.
Iacob. da
Viterbo.
Argentinas

21. PRIMA sententia Gualtheri, relati à Nipho. 12. Metaphysices disput. 13. cap. 3. & Iacobi de Viterbo apud Argent. in 1. distinct. 8. questione 1. art. 4. affirmantium naturam Diuinam realiter ab attributis, & attributa inter se distingui. Fundamentum est, quia quæ sunt, vel se habent vt in diuersis prædicamentis, distinguuntur realiter: attributa autem, & essentia sunt, vel se habent vt in diuersis prædicamentis: nam essentia est vt in prædicamento substantię; attributa vt in prædicamentis accidentium. Cum hac tamen distinctione saluant Diuinam simplicitatem: eò quòd ad realem compositionem non solum requiruntur plura, sed quorum vnum se habet vt potentia, alterum vt actus: Deus autem, cum sit purus actus, potentia esse non potest; ac proinde realiter cum attributis componere nequit. Confirmatur: quia modus intelligendi sequitur modum essendi: sed attributa Diuina intelliguntur à nobis vt distincta; ergo sunt in se ipsis distincta.

22. Hæc sententia intellecta de distinctione reali pressè sumpta, est heretica: cum non possit in Deo saluare simplicitatem, quam certà Fide tenemur Deo concedere. Etenim, si essentia & attributa distinguuntur, vt res diuersorum prædicamentorum, nequeunt distingui, nisi vt substantia & accidens, atque adeò vt componentia vnum quid accidentale. Negandum igitur est, in Deo essentiam & attributa distingui vt res diuersorum prædicamentorum. Neque ex eo, quòd concipiuntur à nobis ad instar rerum diuersorum prædicamentorum, distinguuntur & inter se; quia non licet argumentari ex imperfecto nostro modo concipiendi, qualem de Deo Diuinisquæ in hac vita habemus, ad rem ipsam secundum se.

Scotus.
Lichetus.
Pet. Aquil.
Mayronus.
Rubio.

23. SECUNDA sententia Scoti in 1. dist. 8. q. 4. §. ad quartum, & quodlib. 1. qu. 1. §. de primo. Lichetus, Petri Aquilani ibidem, Mayroni dist. 8. q. 1. §. nunc quarto videndum, & q. 3. per tota, & q. 5. §. his visis, & reliquorum Scotistarum, excepto Rubione, admittentium distinctionem ex natura rei inter essentiam & attributa ipsa inter se. Nec potest Scotus explicare de distinctione rationis, vt ex præcitatis locis constat, & in 1. dist. 12. q. 1. §. contra istam opinionem, vbi expressè hanc opinionem de distinctione rationis refutat. Distinguunt autem quatuor genera distinctionum Scotistę, vt videre est apud Mayronum. Prima dicitur essentialis, quā vna quidditas existens distinguitur ab alia quidditate existente, vt Deus à creaturis. Secunda realis, quares distinguitur à re, vt pater à filio. Tertia formalis, quā quidditas vnius non est quidditas alterius, vt quidditas Sapientię, non est quidditas Bonitatis. Quarta modalis, quæ est inter quidditatem & modum ipsius, vt inter Sapientiam & eius finitatem, vel infinitatem.

Mayronus.

24. Ex his prima est omnium maxima, quia

includit reliquas omnes: post hanc sequitur realis, quæ includit distinctionem entitatis ab entitate. Tertia media inter realem & modalem, est formalis, seu quidditativa: Minima verò omnium est modalis, quia per eam non fit exitus ab eadem ratione formali: modus enim adueniens formalitati non variat illam, sed auget, vel minuit intra eandem rationem formalem. Ex his distinctionibus primam & secundam, nempe essentialem & realem excludunt ab essentia & attributis diuinis; quia non distinguuntur entitatiuè, sunt enim vna entitas. & hoc modo ipsi saluant diuinam simplicitatem, nec non dictum Damasceni quod Deus sit pelagus omnium perfectionum, nimirum identicè: admittunt autem distinctionem formalem, quia quidditas vnius non est quidditas alterius; & modalem inter quodlibet attributum, & eius infinitatem. Fundamenta huius sententię afferemus infra.

Damase.

25. TERTIA sententia Magistri in 1. d. 8. S. Thomæ 1. p. q. 13. ar. 4 & 12. & de potentia q. 7. a. 6. & 1. contra Gent. ca. 54. & 73. Capreol. in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. Caie. de ente & essentia to. 3. tract. 7. q. 12. & 1. p. qu. 39. ar. 1. Rich. in 1. dist. 2. ar. 1. q. 2. & 3. Bacon. q. 1. ar. 1. concl. 2. Aliacen. q. 6. ar. 2. Aureoli. d. 8. part. 3. ar. 5. Ochami in 1. d. 2. qu. 1. & reliquorum tum antiquorum, tum recentiorum Theologorum affirmantium, nullam distinctionem ex natura rei intercedere inter essentiam & attributa, consequenter diuinam essentiam à parte rei formaliter includere omnes perfectiones attributales. Quæ sententia adeo vera est, vt opposita sententia Scoti à multis vt suspecta, & in fide parum tuta censatur.

Magister.
S. Thomas.
Capreolus.
Caictanus.
Richardus.
Baconus.
Aliacen. s.
Aureolus.
Occam.
Reliqui
Theologi.

26. Hæc autem sententia, vt vera, nobis sequenda est: & probatur primò ex Concilio Rhemeni sub Eugenio III. vbi contra Gilbertum definitur, relationes & essentiam non esse ratione Theologica distinguenda: erat autem ratio Theologica in sententia Gilberti distinctio ex natura rei, prout opponitur rationi mathematicę, quæ est sola distinctio rationis. Si ergo inter essentiam & relationes, non est distinctio ex natura rei: à fortiori neq; erit inter essentiam & attributa, quæ sunt minùs apta distingui, quàm essentia & relatio; cum hæc ambo sint absoluta, illa verò absoluta & relatiua, quæ sunt minùs apta ad conueniendum in eandem rationem formalem.

Concilium
Rhemense.
Gilbert.

27. Secundò ex PP. qui primò docet, attributa esse ipsam essentiam Dei. Aug. 7. de Trin. c. 6. Hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magis, quod bonū & c. & 15. de Trin. c. 6. Deus est, inquit, sua ipse sapientia: quia nō est aliud sapientia eius, aliud essentia; cui hoc est esse, quod sapientem esse. Huc accedit duplex loquendi modus eiusdem Aug. alter, quò affirmat eò Deum, quò viuentem, quò intelligentem, quò potentem: vt in quæstiunculis de Trinitate, Deus eo ipso, inquit, quò est, viuit; & eo, quò viuit, intelligit; & eo, quò intelligit, potest; & eo, quò potest, est: quia simplex Deitatis natura vnum habet esse, viuere, & omnia posse. Porro terminus Quo, ratio-

August.

nem formalem, per quam res est, importat. Si ergo Deus est, quo intelligit, quo potest, quo bonus est; &c. non igitur intelligit, potest, aut bonus est per rationem formalem ab essentia distinctam. Alter modus loquendi est, quo docet, idem esse in Deo esse, *quod est*, & *quod est*. 15. de Trin. c. 5. Non enim, inquit, percipit Sapiencia, quā sit sapiens, sed ipse sapiencia est. Si autem Deus esset Sapiens sapientia formaliter distincta, non posset Deo sapientia esse ratio Quā & Quē simul, sed tantum Quā. Nam ea dicitur ratio Quā & Quē simul, quā est essentialis rei, ut eadem est ratio quā lux est lucida, & lux ipsa. Secundò expressè negant in Deo esse plura, vel aliud & aliud, sed omnia, quæ de Deo dicuntur, esse vnum, solā voce diuersa. Aug. 6. de Trin. c. 7. & lib. 7. c. 1. Bernard. 5. de Consider. voces, inquit, diuersa semita multa, sed vnum per eas significatur. Tertio affirmant, quidquid in Deo est, esse Deum ipsum: at non quidquid in Deo est, Deus esset, si attributa ab essentia, & inter se distingueretur. Nam Deus Deitate est Deus: si autem sapientia suapte natura distingueretur à Deitate, Sapientia suapte natura non esset Deus, atque adeò, non quidquid in Deo est, Deus esset.

August.
Bernardus.

Concilium
Lateran.

28. Tertio Prob. rationibus. Prima ducitur ex diuina simplicitate. Est enim Deus ex Concilio Lateran. sub Innoc. III. ut refertur in c. Firmiter de summa Trinitate & Fide Catholica, omnino simplex, non esset autem omnino simplex, si aliquam admitteret ex natura rei distinctionem inter essentiam & attributa: Nā ubi est aliqua distinctio, ibi est aliqua compositio, quæ summæ simplicitati repugnat, maior quippè est Vnitas formalis, quàm identica, maiorque simplicitas consurgens ex vnitate formali, quàm ex vnitate reali: Deo autem summa vnitas concedenda est: Nam hæc est perfectio simpliciter simplex: sicut enim conceditur Deo summa perfectio, ita & summa Vnitas: alioqui, ut rectè Bernard. loco præcitato, non esset Deus, quò maius excogitari nō posset, quia excogitari posset simplicior.

Lychetus.

29. Concedit Lychetus q. 3. §. penult. Summam simplicitatem Deo, quia hæc, inquit, excludit compositionem, quæ Deo repugnat: attributa autem non componunt cum essentia, vel inter se, etiam si distinguantur formaliter, quia cum hac distinctione formali, sunt vnum perfectissima identitate cum essentia: sicut nec obstat Diuinæ simplicitati realis distinctio personarum: quia licet hæc distinguantur inter se, quia tamen sunt vnum per identitatem cum essentia, nullam in Deo ponunt compositionem. Negat tamen summam Vnitatem, quoniam hæc, inquit, excludit omnem pluralitatem: in Deo autem, cum sit pluralitas formalitatum, non est summa vnitas, quia hæc non dicit perfectionem.

30. Contra primam, quia impossibile est, plura suapte natura distincta conuenire ad constituendum vnum, sine aliqua reali constitutione: nam ubi est reale constitutum ex ratione priore, & posteriore à parte rei, ibi

necessariò est aliqua realis constitutio; nam hæc nil aliud est, quàm plurium distinctorum ad vnum concursus. Nec est eadem ratio de Diuinis relationibus: quia hæc non faciunt vnum inter se, sed cum essentia; & qua ratione cum essentia constituunt vnum ab ipsa non distinguuntur: attributa verò & inter se, & cum essentia constituunt vnum, alioqui non possent de se inuicem, aut de essentia predicari. Secundum falsum est: nam cæteris paribus, eò ens est perfectius, quò magis vnum; quia quò magis est vnum eò est in sua ratione illimitatus. Vnde Auerroes 12. Metaphysices t. 37. eodem modo affirmat Deum esse summè vnum ac summè simplicem.

Auerroes.

31. SECUNDA ratio deducitur ex infinitate & illimitatione Diuinæ essentia, quæ ex eo, quod est à se, modò est illimitata in omni genere perfectionis possibilis, verum etiam in modo eas continendi: atqui non implicat, eas continere, indistinctè formaliter: ergò ita eas de facto continet. Maior cum consequentia est euident. Minorem probò ex ipso Scot. in 2. dist. 3. qu. 9. §. secundo modo, hoc pacto. Ea, quæ sunt dispersa in inferioribus, adunantur in superioribus, ut inductione constat: vegetantium enim, & sensitiuum in plantis & brutis realiter distincta, in homine sunt vnum. Vis calefactiua, & exsiccatiua in elementis distinctæ, in Sole coincidunt in vnam rationem formalem, ipso Mayrono teste. Vis perceptiua coloris, odoris, saporis, &c. in sensibus externis multiplicata realiter, in sensu communi, & in intellectu adunatur in vnam eandemque rationem formalem. Cuius ratio à priori ea est, quia quò magis aliqua eleuantur ad naturam superiorem, eò magis euadunt perfectiora atque illimitatiora, ergò quæ eleuantur ad naturam supremam, atque infinitam euadunt infinitè perfecta atque illimitata: ergò non solum euadunt vnum realiter, sed etiam vnum formaliter, alioqui manerent limitata in vna tantum ratione formali.

Scotus.

Mayronus.

32. Confirmatur ad hominem contra Scotum, qui in 2. dist. 3. qu. 1. docet. Hæccitatem distinguere formaliter à natura creata, ab increata verò nullo modo. Item per Scotistas, ut constat ex Lycheto in 2. dist. 3. qu. 1. §. dico, gradus differentialis naturæ creatæ distinguitur formaliter à generico. In Deo autem ex Scoto quodlib. 1. q. 1. §. de altero, intellectualitas, quæ est quasi gradus differentialis naturæ Diuinæ nullo pacto distinguitur à natura Diuina, cum sit illi essentialis, ergò licet Sapientia, Bonitas, & reliqua attributa realiter, aut formaliter distinguantur in creaturis, in Deo nullo pacto distinguenda sunt.

Scotus.
Lychetus.

33. Tertio sequeretur, vnum attributum non modò formaliter distinguere ab alio, verum etiam à se ipso: Nam scientia Dei de se ipso, est formaliter diuersa à scientia eiusdem de creaturis: atqui hæc, ut est possibile, diuersa est à se ipsa, ut est futurorū; & scientia naturalium à scientia supernaturaliū. Vnde tot erūt scientiæ distinctæ formaliter in Deo, quot obie-

cta ipsa

ita ipsa formaliter diuersa, ad quæ illa terminatur; nam eodem modo scientiæ distinguuntur in creaturis, à quibus Scotistæ argumentantur ad diuinam. Idem argumentum scribitur de potentia creatiua & educiua; & creatiua hominū atque Angelorum. Quod si non obstante reali ac formali diuersitate scientiarum, & potentialium in creaturis, vna ponitur scientia in Deo, ac potentia formalis: ergo non obstante diuersitate formali essentiae, & attributorum in rebus creatis, vna ponenda est ratio formalis essentiae, & attributorum in Deo: quia si non implicat in vno, neque implicabit in reliquis, & alioqui maior est perfectio debita primo Enti.

34. QUARTA ratio à priori est; quia omnis distinctio præter eam, quæ fundatur in essentiali oppositione relatiua, prouenit ex limitatione & finitate extremorum, vt inductione constat: nam quātō magis aliqua eleuantur in natura superiore, tantō minūs distinguuntur inter se, & à natura ipsa, cuius sunt perfectiones: sed attributa & essentia diuina non opponuntur relatiuē, & nullam habent finitatem & limitationem; ergo nullam admittunt inter se, & cum natura distinctionem; alioqui si sapientia formaliter distingueretur à bonitate, limitaretur ad solam formalitatem sapientie, atque adeo non esset infinita & illimitata in tota latitudine entis possibilis. Confirmatur ex ratione actus puri, nam hic excludit omnem potentialitatem: si autem essentia distingueretur ab attributis, esset in potentia passiuā ad illa; nam licet nunquam esset sine illis, tamen esset sub illis, vt potentia sub actu, quod non tollit passiuam potentiam; sicut non tollitur passiuā potentia in cælis, etiam si semper fuerint sub actu substantiali; nec tollitur actiua potentia intra Deum, esto illa nunquam fuerit sine suo termino producto.

35. Obijciunt Scotistæ primò: Diuersæ emanationes ex natura rei arguunt distincta principia: sed in Deo sunt diuersæ emanationes ex natura rei, generatio scilicet & spiratio; igitur & distincta principia: atqui principium generationis est intellectus, spirationis voluntas: ergo intellectus & voluntas distinguuntur ex natura rei in Deo. Resp. negando maiorem: possunt enim ex eodem principio formali diuersæ oriri emanationes, vt ab eadem voluntate; quod admittit ipse Mayronus q. 3. §. Hic dico, productio Spiritus sancti ad intra, & creaturarum ad extra; ab eadem omnipotentia creatio & educio: & ab eadem voluntate amor & odium. Ratio verò est, quia maior vnitas reperitur in principio, quàm in effectu.

36. Obijciunt 2. Filiatio & spiratio passiuæ sunt relationes disquiparantiæ distinctæ realiter in Deo: ergo supponunt fundamenta ex natura rei distincta; hæc autem nequit esse essentia: ergo intellectus & voluntas, in quibus illæ proximè fundantur. Prior consequentia probatur, quia idem, in quantum idem, non potest esse fundamentum diuersarum relationum; non enim alba vtriusque funda-

re possunt relationes dissimilitudinis: si igitur in Deo intellectus & voluntas essent idem, non possent fundare oppositas relationes. Respond. Negando primam consequentiā. Non enim relationes diuinæ distinguuntur per aliquid absolutum, tanquam per proximum fundamentum, sed per seipsas, quia æquivalent relationibus transcendentalibus creatis, quæ se ipsis distinguuntur formaliter & fundamentaliter; plures enim potentiæ eiusdem animæ se ipsis distinguuntur formaliter & fundamentaliter.

37. Obijciunt 3. Sapientia vt sapientia non est Bonitas: ergo nec contracta ad increatam erit Bonitas. Antecedens constat, alioqui etiam sapientia creata esset bonitas, quia quidquid per se competit superiori, per se etiam competit inferiori; sapientia autem est superior ad creatam & increatam: ergo si sapientie vt sapientie conuenit esse bonitatem, etiam sapientie create id conueniet. Consequentiam verò probat Scotus; quoniam ratio increati non extrahit Sapientiam à ratione Sapientie, sed solum reddit illam infinitam intra idem genus sapientie. Confirmatur, quia sapientia est magis eadem sibi, quàm Bonitati: ergo per maiorem aliquam identitatem, quam non habet cum Bonitate. Resp. Sapientiam & Bonitatem communissimè sumptas præscindere ab vnitate, & distinctione ex natura rei, & solum importare distinctionem ratione præcisam ab actuali, & virtuali: nā sicut ab inferioribus abstrahitur ratio communis præscindens, ita distinctio communis præscindens, quæ contracta ad Deum erit virtualis, contracta ad creaturas erit realis. Vnde Sapientia diuina, non quā sapientia, sed quā diuina, formaliter includit Bonitatem, & reliqua attributa, quia vt sic includit illimitationem, ratione cuius implicite inuoluit omnes perfectiones commpossibiles. Lege S. Thom. opusculo 9. q. 1.

38. VERGES. Vnitas & distinctio sunt immediate opposita enti: ergo cui determinatè non conuenit vnum, determinatè conueniet alterum. Ergo si sapientie, vt sic, non conuenit vnitas cum Bonitate, necessariò conueniet distinctio à Bonitate. Resp. Antecedens esse verum de entibus in particulari, non autè de rationibus in communi: nam sicut rationes in communi præscindunt ab hac, vel illa ratione; ita ab hac vel illa distinctione. Quare sapientia in communi, neque dicit distinctionem neque vnitatem cum bonitate, sed præscindit ab vtraque. Distinctio igitur Antecedente, nego consequentiam: nam ratio increati, cum dicat rationem illimitati in omni genere perfectionis, non solum reddit sapientiam infinitam in genere sapientie, sed etiam in genere Bonitatis, & omnis perfectionis possibilis. Nec propterea illam extrahit à ratione formalis sapientie, sed tantum superaddit alias perfectiones, quas exigit Sapientia diuina, quā diuina est formaliter. Ad Confirmationem dico, sapientiam esse magis eandem sibi, non per maiorem identitatem actualem, sed virtualiter; nam sibi est eadem actualiter & virtualiter,

bonitati verò est eadem tantum actualiter, non virtualiter.

39. *Obijciunt* 4. Implicat de eadem re omnino indistincta contradictoria verificari. Atqui de diuinis perfectionibus contradictoria verificantur; ergo distinguuntur ex natura rei. Maior cum consequentia constat. Minorem probant. 1. Intellectus diuinus intelligit & generat, & non voluntas: voluntas vult & spirat, non intellectus: ergo si intellectus est voluntas, intellectus intelligit, & non intelligit; generat, & non generat. 2. Intellectus necessario operatur, voluntas non necessario operatur: ergo si intellectus est voluntas, intellectus necessario operatur, & non necessario operatur. 3. Deus amore diligit, odio odit: ergo si amor est odium, Deus amore diligit & non diligit. 4. Deus intelligit bona & mala: Deus non vult bona & mala: ergo si intellectus est volitio, intelligit & non intelligit mala, vult & non vult mala. 5. Deus secundum quasdam perfectiones est communicabilis creaturis; secundum alias non est communicabilis creaturis; ergo si per eandem perfectionem est communicabilis & incommunicabilis, eadem perfectio erit communicabilis & incommunicabilis.

S. Thomas.
Capreolus.

40. Respondet S. Tho. q. 7. de potentia a. 1. ad 5. & q. 8. a. 2. ad 7. Capreol. in 4. dist. 8. q. 4. ar. 1. & alij, ad hæc omnia sufficere distinctionem rationis. Verum, si hæc intelligatur de actuali distinctione rationis, ut multi intelligunt, non satisfacitur: quia antequam intellectus actu distinguat in Deo essentia à relatione, res illa, quæ à parte rei simul est essentia & relatio, est communis & non communis, distincta à correlatione & non distincta: eadem enim est ratio de attributis & relationibus comparatis ad essentiam, à qua nullo modo distinguuntur, tunc quia esto contradictio, quæ subsequitur opus intellectus, fundari possit in obiectiua distinctione rationis, ut quod definitum, & non definitioni conueniat esse subiectum in propositione, esto definitum & definitio sint idem à parte rei: tamen contradictio, quæ præcedit intellectum, fundari non potest in obiectiua distinctione rationis, sed in ipsa distinctione à parte rei existente. Cæterum plurimæ contradictiones, quæ de Deo dicuntur, præcedunt opus intellectus, ut quod relatio opponatur correlationi, non opponatur naturæ: quod intellectus generet, voluntas non generet: quod natura communicetur, relatio non communicetur.

Caietanus.

41. Neque dicas cum Caiet. loc. præcitato ad 7. conuenire Deo ante opus intellectus extremum affirmatiuum, non autem negatiuum: idque duplici ratione, vel quia negatio non conuenit rei fundamentaliter, vel quia, cum sit malignantis naturæ præposita copulæ, remouet prædicatum à subiecto secundum omnem rationem. Nam falsum est, negationem formaliter conuenire Deo per intellectum, quia licet verum sit de negatione enuntiatiua, falsum est de subiectiua, quæ actu & formaliter suo modo inest rebus. Nec obstat, quod præposita copulæ

remouet prædicatum à subiecto secundum omnem rationem: nam hoc verum tantum est de negatione posita in enuntiatione, in qua hanc vim habet ex vi sermonis & humanæ significationis, non autem de negatione in re ipsa existente: Nam potest negatio conuenire subiecto à parte rei existenti secundum unam rationem, & non secundum aliam, ut Patrem distinguui à Filio ratione Paternitatis, non ratione essentis; & in rebus creatis conuenit homini negatio discursus ratione animalitatis, non ratione rationalitatis: Et quia hic indagamus subiectum affirmationis & negationis, ut à parte rei existit ante omne opus nostri intellectus, ideo profundius inspicendum est, quo pacto eidem omnino à parte rei indistincto possit eadem simul affirmatio & negatio conuenire.

42. Resp. Igitur ad argumentum præmissa distinctione de duplici contradictione, formali, & virtuali: formalis contradictio est, quæ reperitur in ipsa propositione enuntiatiua: ut Deus est communicabilis, & incommunicabilis: virtualis est, quæ suo modo fundatur in rebus ipsis ante omne opus enuntiationis nostri intellectus: ut in eadem simplici entitate nature diuine fundatur ratio communicabilitatis & incommunicabilitatis. Hac distinctione posita, quæ à nullo negari potest, ad argumentum in forma concedo, de eadem re omnino indistincta contradictoria verificari non posse: nego autem de Deo, aut diuinis perfectionibus omnino indistinctis contradictoria verificari: nam vel ista contradictoria sumuntur formaliter, & in actu in ipsa propositione ab intellectu formata, & sic supponunt actualē distinctionem rationis, factā ab intellectu de ipsis perfectionibus diuinis: vel virtualiter, quatenus in re ipsa præcedit fundamentum, ex quo per intellectum formari possit formalis contradictio in propositione ipsa enuntiatiua; & hæc etiam supponunt in re virtualem distinctionem, quæ sufficit, ut de eadem re omnino indistincta. Nam contradictoria ex Arist. sunt illa, quæ cadunt supra eandem rem secundum eandem omnino rationem. Cum igitur contradictoria formalia supponant in Deo formalem distinctionem rationis factam ab intellectu; virtualia verò fundamentalem distinctionem suo modo conuenientem Deo ante omne opus nostri intellectus, neutra contradictoria cadent supra eandem rem secundum eandem omnino rationem: ac proinde falsum erit de Deo, diuinisquæ perfectionibus contradictoria verificari.

43. D I C E S I. Effectus in actu requirit causam in actu: ergo contradictoria in actu requirunt distinctionem in actu. 2. Si hæc distinctio virtualis est in Deo ante opus intellectus, ergo Deus cognoscit illā: ergo Deus distinguit in se ipso unam perfectionem ab alia. Resp. Ad primū ex dictis, sicut duplex est genus contradictoriū, alterū formale; alterum virtuale: ita duplex quoque datur distinctio, altera formalis, virtualis altera; concedo igitur contradictoria in actu formali requirere distinctionem formalem, ab ipso actu rationis for-

matam

matam: contradictoria verò in actu virtuali requirere solà distinctionem virtualem, præcedentem actum rationis; & sic verum est antecedens, quod effectus in actu requirit causam in actu, sibi tamen proportionatam: proportionata autem distinctio ad saluanda contradictoria in actu virtuali, est distinctio ipsa virtualis præcedens actum rationis: sicut proportionata distinctio ad saluanda contradictoria in actu formali, est distinctio formalis, ab actu rationis formata.

44. Ad secundum nego ultimam consequentiam: aliud quippe est, Deum cognoscere in se vnam eminentissimam perfectionem, æquipollentem multis creatis ex natura rei distinctis, quod est cognoscere in se virtualem distinctionem, aliud actu distinguere in se vnam perfectionem ab alia; quia cum in se nulla præcedat actualis distinctio, si actu distingueret vnam perfectionem ab alia, aliter videret se ipsum, atque est. Nec est eadem ratio de intellectu creato, qui quoniam nequit Deum cognoscere, ut in se est, distinguit in Deo, quæ re ipsa distincta non sunt.

45. Atqui ex his Respond. ad exempla allata: nam si termini sumantur eodem modo in antecedente, atque in consequente, hoc est vel virtualiter distincti, vel actualiter indistincti, nulla sequitur contradictio: Nam si sumantur primo modo, vera est maior, Intellectus tantum generat; voluntas tantum spirat: sed falsa minor, Intellectus est voluntas, quia ut sic Intellectus virtualiter distinguitur à voluntate: competit enim intellectui generare, & non spirare, ut virtualiter distincto à voluntate: unde non sequitur conclusio, ergo intellectus generat & non generat, sed potius generat ut intellectus, non generat ut voluntas. Si verò sumantur secundo modo, falsa est maior; quia intellectus ut indistinctus à voluntate: non solum generat, sed etiam spirat; quia ut sic non solum includit vim generandi, sed etiam spirandi: quia ut sic consideratur, ut vna virtus à parte rei existens, cui adæquatè correspondet uterque actus gignendi & spirandi. Cæterum actus Diuini ad extra terminati nequeunt inuicem prædicari, ob diuersam connotationem obiectorum: nam amor essentialiter connotat bonitatem in obiecto, odium verò malitiam: intellectio autem solum connotat intelligibilitatem in obiecto, quæ tam reperitur in obiecto bono, quam in obiecto malo. Lege Dur. in 1. d. 2. q. 2. nu. 13. Argent. d. 6. q. 1. ad 4.

46. Ex dictis soluitur 1. Cur intellectio in Deo à parte rei non sit actu prior volitione, cum hæc suapte natura supponat illam: quia nimirum actu præcedere volitionem, non est de quidditate intellectiois ut sic, sed limitatæ ad esse intellectiois tantum: intellectio autem Diuina, quoniam non limitatur ad esse intellectiois tantum, nulla est ipsius ad actum volitionis actualis præcessio, sed tantum virtualis, ratione cuius postulat à nobis concipi prior ratione, quam volitio. Lege Richard. in 1. dist. 2. art. 1. q. 4.

47. 2. Soluitur, quo pacto vnum attributum demonstratur per aliud, cum demonstras debeat esse notius, & prius demonstrabili: quoniam cum demonstratio fiat intellectui nostro, qui res non concipit, ut sunt in se, sed ut sibi innotescunt per effectus, potest idem per vnum effectum esse notius sibi secundum vnam perfectionem, quam secundum aliam, virtualiter tantum distinctam, & sic vnam inferre ex alia; quia non repugnat idem quoad nos esse notius se ipso, penes diuersas perfectiones virtualiter distinctas; repugnat autem quoad se, quo pacto nullum attributum Diuinum est altero notius. Et ad hominem contra Scotum, intellectualitas demonstratur de essentia Dei per spiritualitatem, cum tamen vtrique in sententia ipsius sit de essentia Dei. Lege Ferrar. 1. contra gentes. c. 25.

48. 3. Saluatur, qua ratione omnia attributa possint esse vna formalitas, etiam si diuersas habeant definitiones: quia nimirum non semper diuersa definitio arguit diuersam formalitatem distinctam actu, sed virtute: ut patet, si vellet Scotus definire intellectualitatem, & essentiam. Cuius ratio est, quia sepe res definiuntur, prout à nobis inadæquatè concipiuntur. Vnde semper negandum est, attributa Diuina, diuersas re ipsa habere definitiones, sed vnam tantum actu, multiplicem virtute.

49. 4. Cur nomina, quæ de Deo dicuntur, non sint Synonyma, esto significant eandem indiuisibilem rem: quia videlicet non significant illam secundum eandem formalitatem conceptus, cui nomina ipsa immediatè respondent; sunt enim nomina signa earum, quæ sunt in anima passionum; & quia Deum in hac vitâ per varios conceptus exprimimus, per varia etiam nomina significamus. Confirmatur, quia definitio & definitum, essentia & intellectualitas Diuina, & etiam in sententia Scoti significant eandem formalitatem rei, cum tamen Synonyma non sint. Lege sanctum Thomam 1. parte quæst. 13. artic. 4.

50. 5. Saluatur, quâ ratione à PP. Diuina attributa dicantur æqualia, cum nil sit æquale sibi: dicuntur autem æqualia fundamentaliter, quia quod re ipsa est vnum, est etiam reliqua omnia, quia vnum quodque includit formaliter omnia, quæ in Deo sunt.

SECTIO III.

An attributa constituent essentiam Dei?

51. **N**ON hoc ipso, quod aliquid est idem à parte rei cum alio, est illi essentialiter: Nam relationes sunt idem à parte rei cum natura Diuina, quas tamen non omnes putant esse de essentia Deitatis: Contra verò, non eò ipso, quod attributa distinguuntur inter

Durandus.
Argentinus.

Richardus.

Scotus.

Ferrarius.

S. Thomas.

tur inter se, sequitur illa non esse de essentia Dei; nam gradus Metaphysici, in multorum opinione, distinguuntur inter se, & tamen essentiam constituunt. Diuersa igitur est quæstio, an attributa sint idem à parte rei cum essentia, vel distinguantur inter se, & an essentiam constituent. Quoniam ex alio capite attributa in sententia Scoti non sunt de essentia naturæ Diuinæ, eò quòd illa non solum distinguantur inter se, sed etiam ab essentia: distinctio autem vnius ab alio supponit iam constitutum vnum & aliud. Vnde hoc ipso quod attributa distinguuntur ab essentia, supponunt illam iam constitutam in se. Sit igitur,

PRIMA Sententia Scoti in 1. dist. 8. qu. 4. §. ad quantum, & quodlibeto 1. qu. 1. §. de primo, & §. de altero, Rubionis in 1. dist. 3. qu. 1. a. 2. & dist. 8. qu. 3. concl. 3. & 4. & reliquorum Scotistarum, Fasoli in 1. p. qu. 4. art. 2. dubit. 1. Negantium. 1. quia id PP. insinuat, qui modò attributa appellant proprietates essentiae, modò ab essentia excludunt, docentque illa circumstare tantum essentiam: modò vocant illa qualitates, & quasi accidentia naturæ. Lege Nyssenum libro de S. Trinit. & Damasc. lib. 1. Fidei c. 4.

52. 2. Probat Scotus: quia id quod constituit essentiam Dei, est ratio prima: nullum autem attributum est ratio prima: ergo nullum attributum constituit essentiam Dei. Minor elucet, quoniam omne attributum supponit rationem priorem se, in qua fundetur, eamque denominat: est enim attributum, forma denominans, quæ essentialiter supponit subiectum denominandum. Maior probatur: nam essentia est ratio, quæ primò res constituitur in se, & distinguitur ab omni alio: sed hæc est sola ratio prima, nam quævis ratio secunda supponit rem constitutam per aliam rationem priorem. Confirmatur: quia essentia Diuina concipitur ad instar essentiae creatæ; sed hæc constituitur per solam rationem primam; ergo & illa. Distinguit igitur Scotus in Deo duplices perfectiones, alias substantiales præsuppositas, alias attributales præsupponentes. Primas ait includere totam perfectionem substantiæ possibilis, vltimò actuatæ per existentiam, per easque docet, constitui Deum in ratione Deitatis formaliter: atque hoc modo saluat, quo pacto Deus ex Damasc. sit pelagus substantiæ infinitum & interminatum, quia per hanc rationem Deus est infinitus, & illimitatus intra totam latitudinem substantiæ possibilis. Secundas verò affirmat, excludi formaliter ab essentia, eique solum identificari realiter.

53. 3. Probat: quia volituum, ex natura sua, est posterius & ignobilius intellectu; ergo non potest ingredi formalem constitutionem naturæ intellectualis. Anteced. constat; tum quia volituum est inclinatio ad bonum præcognitum; ergo præsupponit intellectum. Tum quia non pertinet ad gradum intellectum, vt intrinseca pars ipsius, sed vt proprietas consequens: igitur est ignobilius.

Consequentia probatur, quia non potest constitui illud vt genus; nam hoc præsupponitur ad gradum differentialem; volituum autem non supponitur, sed consequitur ad intellectum; nec vt differentia, tum quia hæc non debet æquè latè patere ac genus: volituum autem æquè latè patet, atque intellectum; tum quia differentia cum actuet & determinet gradum superiorem, est illo perfectior; Nam eò ens est perfectius, quò actualius & magis determinatum: volituum autem est imperfectius intellectu. Tum quia, si volituum suapte natura consequitur intellectum, vt quod exigitur ab illo, non potest esse essentialis differentia illius; quia differentia supponit quidem genus, non tamè fluit ex illo, alioqui non esset differentia sed proprium. Confirmatur 1. quia licet in Deo omnia sint vnum, habemus tamen à parte rei fundamentum concipiendi vnum prius alio: essentia autem constitui debet per prius, non per posterius. Vnde si tales rationes essent à parte rei distinctæ, vna esset prior alia; ergo etiam si à parte rei nò sint distinctæ, debemus vnā cum fundamento in re concipere priorem alia, & per eam concipere essentiam constitutam. Confirmatur 2. quia hæc sententia facilius assignat discrimen inter generationem Verbi, & processionem Spiritus sancti, vt in materia de Trinitate infra patebit.

54. 2. Sententia Magistri in 1. dist. 8. cap. vlt. & dist. 45. litera C. Altiſiod. lib. 1. c. 3. qu. 8. Alensis 1. p. qu. 51. memb. 1. art. 1. Durandi in 1. dist. 2. qu. 2. nu. 7. Egidij distinct. 8. parte 2. qu. 1. Aureoli p. 3. art. 2. & 6. & dist. 45. art. 3. proposit. 3. Ariminenſis qu. 2. art. 3. Capreoli qu. 4. art. 2. ad 6. 11. & 14. Aureoli, Maioris quæst. 1. Argent. dist. 6. qu. 1. art. 2. ad 2. & 8. Baconi dist. 2. qu. 1. art. 1. conclusione secunda. Gabrielis distinct. 2. qu. 1. art. 2. Ferrarien. 1. Contra c. 22. §. sed notandum, & cap. 14. §. dicitur ergo. & c. 25. §. ad huius euidentiā, & cap. 21. §. consideranti, Caiet. de ente & essentia qu. 11. & 1. p. qu. 7. art. 2. Soti in 4. dist. 49. qu. 3. art. 3. post secundam conclus. Bannez p. 1. qu. 28. a. 2. dubio. 3. Zumel. qu. 28. art. 2. disput. 8. Molina disp. 4. Vasq. disp. 119. c. 3. Suarez lib. 1. de attributis ca. 11. Gillij lib. 2. tract. 1. cap. 6. Gonzalez. qu. 12. a. 8. affirmantium. Quæ sententia verior est & amplectenda.

55. Quam probo 1. Ex PP. Ansel. in Monologio c. 15. si quaratur, inquit, quid sit ipsa summa natura, quid verius responderetur quam Iustitia? Docetque quòd cum dicitur, insus Deus, non qualis, sed quid sit, ostenditur. Quod de quolibet alio attributo dici, concludit in fine capituli; & cap. 16. affirmat, quidquid de Deo dicitur, essentialiter dici, ipsamque Dei substantiam essentialiter esse, quidquid est. Vbi sic concludit: Nihil dicitur, quòd de eius essentia verè dicitur, in eo quòd qualis, vel quanta, sed in eo quòd quid sit. Et vt aperte ostendat, se loqui de prædicatione essentiali, & non identica, docet omnia quæ in Deo sunt, prædicari in Quid & essentialiter de Deo, non modò

secundum

Scotus.

Rubio.

Fasolus.
Patres.

Nyssen.
Damascen.
Scotus.

Scotus.

Damascen.

Magister.
Altiſiodorenſis.
Alensis.
Durandus.
Egidius.
Aureolus.
Ariminen.
Capreolus.
Maior.
Argentinas.
Baconus.
Gabriel.
Ferrariens.

Caietanus.
Sotus.
Bannez.
Zumel.
Molina.
Vasquez.
Suarez.
Gillius.
Conzalez.
Anselmus.

August.

secundum rem, sed etiam secundum considerationem: *Quemadmodum*, inquit, *unum est, quiddam essentialiter de summa substantia dicitur: ita ipsa uno modo, una consideratione est, quiddam est essentialiter*. Quo quid expressius pro nostra sententia? August. 13. de Trinit. c. 6. *Deus inquit, sua ipse Sapientia est, quia non est aliud Sapientia eius, aliud essentia: cui hoc est esse, quod Sapientem esse. Et lib. 7. cap. 1. Non alio magnus, alio Deus, sed eo magnus, quo Deus: quia non aliud illi est magnum esse, aliud Deum esse: & cap. 6. Hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magnum, quod bonum esse.*

August.

Aureolus.

56. Respondent Aduersarij, Patres aut loqui in sensu identico, aut sumere essentiam pro substantia, condistincta tantum ab accidente: aut terminum essentialiter accipere ut condistinctum tantum a notionali. Sed contra primum: tum quia in eo sensu dicuntur attributa a PP. Deo conuenire, in quo illi conuenit ipsum esse: esse autem, etiam per aduersarios, conuenit Deo formaliter, & non tantum identice; ergo & attributa. Tum quia nil potest in Quid, & infrecto predicari, nisi quod formaliter inest; nam predicari in Quid, est predicari in primo modo dicendi per se, in quo predicatum est de formali ratione subiecti. Tum quia termini, *Eo* & *Quo*, per omnes, important rationem formalem: vnde August. 7. de Trinit. c. 6. *Non eo*, inquit, *Deus, quo Pater; e tamen Deus quo magnus, quo bonus, &c.* quia nimirum Paternitas non est ita formalis ratio essendi Deo, ac bonitas, magnitudo &c. Tum quia, ut recte notat Aureolus citatus, per predicationes abstractas denotatur quidditas rei, ut cum dicitur, verum est sua veritas: Sed PP. attributa predicant de Deo in abstracto, ut quod Deus sit sua Sapientia, Iustitia, &c.

S. Thomas.

57. Contra secundum & tertium, quia PP. non solum docent, ea predicari essentialiter, sed etiam in Quid; quod non solum distinguitur contra modum predicandi accidentaliter, & notionaliter, sed etiam contra identicum. Idem colligitur ex alio modo loquendi Patrum, quo docent quiddam in Deo esse, Deum esse. Porro si qua ratio in Deo esset, quæ Deum formaliter non constitueret, non participaret ipsam formalem rationem Deitatis, atque adeo non posset dici Deus formaliter, sed passio aut proprietas Dei.

58. Secundò. Probo auctoritate S. Doctoris, quem aduersarij censent stare pro ipsorum sententia: tum quia id euidenter deducitur ex eius doctrina. Etenim 1. contra Gent. cap. 21. & 1. p. q. 3. art. 4. docet, nihil in Deo esse, quod non sit sua quidditas, & essentia, & in ipsius definitionem non caderet, si definibilis esset: si autem attributa non essent de quidditate & essentia Dei, aliquid in Deo esset, quod non esset ipsius quidditas & essentia: & c. 28. affirmat, Deum esse totum suum esse: ergo quiddam in Deo est, quidditas ipsius est. Consequentia constat, nam esse est quidditatum Deo: ergo si Deus est totum suum esse, quodlibet esse, quod in Deo est,

ipsius quidditatem integrat. Igitur attributa quæ sunt in Deo, integrant quidditatem Dei.

S. Thomas.

59. Dices Integrare in ratione esse, non in ratione talis, vel talis esse. Sed contra, quia sumit esse hic S. Thomas, ut comprehendit vniuersaliter omne esse, nempe tale, a quo totaliter excluditur omnis defectus essendi: ergo ut comprehendit quodlibet particulare esse, alioqui non esset tale, a quo totaliter excluderetur omnis defectus essendi, quia non excluderetur defectus talis esse attributorum. Quapropter Ferrar. cap. 25. §. *Ad cuius euidentiam*, negat, posse de Deo perfectam demonstrationem fieri, nisi per effectum, eò quod Deitatis vna sit ratio: *Nam omnia*, inquit, *quæ in ipso sunt, de ipsius ratione sunt: vnde non relinquitur ratio pertinet ad ipsius quidditatem, & ratio pertinet ad passionem, ut vna demonstretur, alia sit demonstrationis medium.*

Ferrariens.

60. Tum quia expresse docet de singulis attributis: de Bonitate ca. 38. *Deus non tantum, inquit, est bonus, sed sua bonitas, & per essentiam seu essentialiter bonus.* De Intellectu & Intellectione. c. 45. *Intelligere*, inquit, *Dei est essentia Dei: & rationem assignat: quia quiddam in Deo est, Divina essentia est, & diuinum esse, est ipse Deus; nam Deus est sua essentia, & suum esse: quæ ratio vniuersaliter probat de quouis attributo.* De voluntate, & volitione c. 73. *Voluntas*, inquit, *Dei, est ipsa essentia Dei: & velle Dei non minus, quam ipsius intelligere, est ipsum esse Dei.* Vnde nullus relinquatur explicandi locus de sensu identico, cum expresse affirmet, ita velle esse de essentia Dei, sicut Intelligere, quod tantum Aduersarij censent in sententia S. Doctoris esse de quidditate Dei. Et ratio, quam affert, est vtrique communis, quia nimirum vtrumque est in Deo, quiddam autem est in Deo, est ipsa essentia Dei. De Virtute c. 92. *Virtus*, inquit, *in Deo non est aliquis habitus, sed eius essentia.* De Vita cap. 98. *Deus est suum viuere, & sua vita.* De Beatitudine cap. 101. *Deus est sua beatitudo, & beatitudo est ipsius essentia.* De Potentialib. 2. cap. 8. *Deus est sua potentia, ipsa que essentia Dei, est eius actiua virtus.* Confirmatur, nam 1. p. q. 13. ar. 6. docet, omnia nomina, quæ de Deo predicantur, essentialiter predicari: sed nomina, quæ de Deo dicuntur, imposita sunt ad exprimenda varia attributa Dei: vnde Patres de Diuinis attributis disputant sub titulo Diuinorum nominum, ut constat de S. Dionysio, qui integrum librum composuit de Diuinis nominibus, sub quibus explicat varia attributa Dei.

Dionysius.

61. Tertiò probatur rationibus, prima sit ab absurdo: quia sequeretur, attributa in Deo esse accidentia Metaphysica: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequelam probo; Nam accidens Metaphysicum est illud, quod est extra constitutionem essentiae, vel personæ, quamuis re ipsa identificetur cum substantia rei: ut constat de multis rationibus identificatis cum substantia rei creatæ, quæ quia rei essentiam non constituunt, dicuntur accidentia illius. Nec satisfacit quis dicendo, essentiam Diuinam essentialiter in-

cludere identificationem attributorum. Nam etiam substantię creatę essentialiter includunt identificationem suorum accidentium Metaphysicorum, ut essentia creata identificationem proprię existentię, & potentiarum, posito quod hæc à parte rei identificentur, cum essentia. Minorem probo, quia non solum debet re ipsa, sed etiam per intellectum ratio accidentis à Deo removeri, cum repugnet actui puro, cuius ratio in eo formaliter consistit, ut nulla perfectio ei adueniat, vel aduenire concipiatur: hoc ipso autem, quod attributa non constituerent essentiam, conciperentur aduenire essentię, ab eaque formaliter excludi.

62. SECUNDA Ratio à priori fit: quoniam Deus est ens illimitatum in omni genere perfectionis possibilis; ergo continere debet omnes perfectiones, non modò identicè, sed etiam formaliter. Antecedens constat, aliqui non esset, quò maius excellentiusque excogitari non potest. Consequentiam probo: quia si Deus in sua essentia non includeret omnes perfectiones formaliter, limitaretur in ipso conceptu formali essentię, quia in eo non includeret omnem perfectionem possibilem; siquidem ab eo excluderet perfectiones attributales. Nec sufficit illas continere identicè: Nam Deus, quā Deus est, est Ens illimitatum, & quò maius excogitari non potest: sed Deus, ut Deus reduplicat tantū essentialia Deitatis; sicut homo ut homo essentialia hominis, excludens formaliter quicquid non est essentialiter homo. Igitur si attributa excluderentur à formali conceptu Deitatis, excluderentur à Deo ut Deo: Vnde Deus ut Deus non esset totum & vniuersale esse, sed pars tantum esse, nempe esse essentię, excludentis formaliter esse attributorum.

63. Neque mihi obijcias esse relatiuum: Nam hoc etiam, ut suo loco dicemus, continetur in formali conceptu Deitatis. Confirmatur. Nam opposita opinio non cohæret cum vnitatem formali omnium Diuinarum perfectionum, quam omnes contra Scotum defendimus. Etenim si vna perfectio ex natura rei excluditur ab alia, ut aduersarij docent, ex natura rei vna non est formaliter alia. ergo tollitur à parte rei vnitatis formalis omnium Diuinarum perfectionum. Quam vnitatem formalem nobiscum contra Scotum aduersarij se defendere profitentur. Nam apud Scotum idem est, vnam perfectionem non includi formaliter in alia, atque non includi essentialiter in alia, ut expressè docet in primo distinct. 8. quæst. 4. §. ad quartum. *Includere, inquit, formaliter, est includere aliquid in ratione sua essentiali: ita ut quod si definitio includentis assignaretur, inclusum esset definitio, vel pars definitionis: hæc ille, quo nil apertius contra aduersarios.*

64. Obijcias primò: Essentia Diuina est obiectum intellectus & volitionis Diuine: sed obiectum præcedit actum; ergo essentia Diuina in ratione essentię, supponitur constituta ante intellectum & volitionem: ergo in-

tellectio & volitio non constituunt essentiam, sed supponunt illam iam constitutam. Secundò quod denominatiuè prædicatur, non est de essentia: attributa denominatiuè prædicantur de Deo, dicitur enim Deus sapiens, iustus, &c. ergo non sunt de essentia. Tertiò: Hæc sententia tollit attributa à Deo cum ponat illa constituere formaliter essentiam Dei, quod autem essentiam constituit, attributum esse non potest, quia attributum supponit essentiam constitutam.

65. Resp. Ad primum, Diuinam intellectum considerari dupliciter, vno modo ut directè terminatam ad essentiam, tanquam ad obiectum primarium; alio modo ut reflexè terminatam ad se ipsam; cum enim intellectio Diuina sit infinitè perfecta & immaterialis, non solum est directè expressiua obiecti, sed etiam sui met ipsius. Primo modo supponit essentiam inadquatè tantum constitutam, quia ut sic essentia concipitur ratione distincta ab intellectu: in quo sensu concedenda est maior de essentia inadquatè, non autem adquatè constituta. Secundo verò modo, quia includit se ipsam, ut obiectum sui met ipsius reflexè cognoscentis, supponit essentiam perfectè constitutam: in quo sensu neganda est minor, quia in hoc sensu cognitio ipsa includitur in obiecto eiusdemmet cognitionis reflexè cognoscentis. Idem dicitur de volitione.

66. Ad Secundum distinguenda est Maior, de eo quod denominatiuè prædicatur secundum rem, non autem secundum modum significandi: attributa autem non prædicantur denominatiuè de Deo secundum rem, sed secundum modum tantum significandi: sicut prædicantur differentię essentialis de suis speciebus.

67. Ad Tertium distingo assumptum: tollit hæc sententia attributa, ut passiones fluentes ab essentia Dei; & concedo, quia hæc foret imperfectio in Deo: tollit attributa, ut rationes essentialis, implicitè supponentes alias rationes essentialis implicitas in quo sensu loquuntur PP. cum de attributis loquuntur, & nego.

98. Ad Primum primæ, Resp. primò PP. loqui de essentia, non prout est in se, sed prout concipitur à nobis per analogiam ad creatura. *Lege Agidius in 1. Dist. 22. quæst. 3. in fine, S. Tho. q. 7. de potentia art. 5. ad 1. Capreol. in 1. Dist. 8. q. 4. art. 2. ad 2. Secundò loqui PP. de attributis Diuinis secundum rationes explicitas, secundum quas facilius à nobis concipi possunt, quia secundum has rationes explicitas conueniunt cum perfectionibus creatis: non autem eos loqui secundum rationes implicitas, quæ nobis occultiores sunt. lege Damasc.*

69. Ad Secundum distingo maiorem: quod constituit essentiam, est ratio prima secundum explicitam dumtaxat perfectionem, quam dicit, & nego; est ratio prima secundum perfectionem explicitam & implicitam quam essentialiter importat, & concedo. Vnde ad

mino-

Scotus.

Agidius.
S. Thomas.
Capreolus

Damasc.

minorem, concedo nullum attributum esse rationem primam secundum perfectionem explicitam, esse tamen rationem primam, secundum perfectiones implicitas, quas essentialiter importat; quod satis est ad constitutionem essentialem: animal enim implicitè tantum includit gradus superiores substantiæ corporis, viventis, cum tamen omnes sint de essentia ipsius. Ad probationem maioris distinguenda est minor: ratio constituens essentiam est sola ratio prima secundum perfectionem explicitè tantum conceptam, nego: est ratio prima secundum omnes perfectiones essentialiter importatas, concedo. Ad Confir. dispar est ratio de creatura, cuius quia non omnis ratio propter finitudinem & limitationem implicitè saltem includit reliquas, constitui potest per rationem primam, non includentem reliquas.

70. Ad Tertium Concedo, volituum in Deo esse posterius intellectivo secundum rationem explicitam; nego tamen esse posterius secundum rationem implicitam, secundum quā includitur in ipso intellectu: quemadmodum etiam intellectio, secundum rationem explicitam est posterior natura, & tamen per aduersarios constituit essentialiter illam. Nego autem volituum non pertinere ad completum gradum intellectui, quia intellectuum adæquatè sumptum, dicit utramque perfectionem; vel radicaliter & in potentia, ut in creaturis; vel formaliter & in actu, ut in Deo. Ceterum Attributa constituunt essentiam, non ut genus vel differentia; quia hæc dicunt determinabilitatem & determinatiuitatem: neque ut partes virtuales integrantes, ut placet Ariminensi: quia de ratione partium est, ut saltem in esse obiectiuo sese mutuo perfectè excludant: in Deo autem ob summam simplicitatem & illimitationem non datur perfectæ exclusio obiectiua vnius perfectionis ab alia; sed constituunt illam per modum includentis & inclusi; siue rationis explicitæ & implicitæ: ad eum modum, quod rationes ultimæ constituunt summa genera, non per modum differentiæ, aut partis; quia illæ non perfectè præscindunt à ratione superiore, cum qua constituunt summum genus, sed per modum includentis & inclusi, seu rationis explicitæ & implicitæ: ut perfectas constituit cum ente supremum genus substantiæ, tanquam ratio includens ens, & inclusa in ente. Eodem modo Attributa constituunt essentiam diuinam, ut rationes ultimæ includentes essentiam, & vicissim inclusæ in essentia: Attributa enim includunt essentiam ab eaque vicissim includuntur. Cuius ratio est, quoniam ea constitutio concipienda est in Deo, quæ minorem importat distinctionem, atque adeo maiorem unitatem & simplicitatem; cum in Deo summa concedenda sit unitas atque simplicitas: talis est prædicta constitutio, ergo.

71. Ad Primam Confirmationem. Fundamentum quod habemus concipiendi in Deo unam rationem priorem alia, totum esse per

Analogiam ad creatura, ex quibus non licet argumentari ad diuina secundum se. Ad probationem dico, si tales rationes in Deo essent distinctæ, rectè sequi, eas non fore de conceptu formali essentię; quia tunc Deus non esset actus purus & illimitatus in omni genere perfectionis possibilis in sua ratione essentiali. Ad secundam Confirmationem, infra in materia de Trinitate assignabimus discrimen inter generationem Verbi, & processionem Spiritus sancti.

SECTIO IV.

Quodnam sit formale constitutum Deitatis?

72. PRIMA Sententia Scoti quodlib. 1. q. 1. §. de altero, Albertini Corollario

Scotus. Albertinus.

14. ex prædicamento ad aliquid difficultate 2. dubit. secunda. Afferentium formale constitutum Deitatis esse intellectuum, quatenus dicit substantialem gradum vitæ. Probat primò Scotus ex August. 15. de Trinit. cap. 5. affirmante ipsam essentiam Dei esse vitam, non qualis, inquit, inest plantis & brutis, sed quæ omnia intelligit; & lib. 6. cap. ultimo appellat Deum primam ac summam vitam; primum ac summum intellectuum, cui idem est esse, viuere, & intelligere. Secundò Deus est natura intellectualis: ergo formale constitutum ipsius est intellectualitas. Consequentia constat, nam constitutum formale rei, est ultimus gradus essentialis ipsius; hic autem in natura intellectuali, est intellectualitas, non ipsum intelligere actuale, nam hoc est perfectio secunda supponens primam. Addunt alij, formale constitutum Dei esse intellectuum & volituum simul, nam utrumque est de conceptu formali naturæ intellectualis.

August.

73. SECUNDA sententia Fasoli qu. 4. a. 2. dubit. 7. & aliorum afferentium, formale constitutum Deitatis esse ipsam intellectiōnem actualem. Fundamentum est: quia natura Diuina est essentialiter viuens; ergo constitui debet per gradum perfectissimæ vitæ, hic autem est ipsa vita intellectiua actualis. Antecedens cum consequentia constat, nam formale constitutum desumendum est ex suprema perfectione rei, cum sit radix omnium proprietatum. Minor subsumpta probatur: tum quia, inter perfectiones substantiales Deo conuenientes nulla perfectior est intellectuali; quia hæc & reliquos gradus substantiales in Deo præsupponit, & est adæquata ratio, quæ ei attributa omnia conueniant. Tum quia ex Aug. 14. de Trin. cap. 8. Et S. Tho. pluribus in locis, solæ creaturæ rationales sunt ad imaginem Dei, eò quod solæ eam imitantur Deum, secundum gradum intellectui. Porro imago assimilationem postulat secundum differentiam specificam.

Fasolus.

August. S. Thomas.

74. Quod

Ariminens.

74. Quod autem intellectio ipsa actualis, non autem radicalis, sit ultima differentia constitutiva Deitatis, probatur tū quia vita, quæ constituit Deum in ratione Dei, non modò debet esse perfectissima secundum gradum, sed etiam secundum actualitatem: cum Deo, concedenda sit vita perfectissima. Tum quia maior perfectio est, Deum esse beatum essentialiter, quàm identicè: beatitudo autem in actuali intellectu summi boni consistit. Tum quia sicut creaturæ rationales constituuntur per intellectum radicale: ita Deus per intelligere actuale: nam quod est posse in creaturis, actu est in Deo.

Argentinas
Toletan.

75. TERTIA sententia Argent. qu. 1. Prologi. §. Sed illud non valet Toletan. qu. 6. ar. 2. affirmantium, formale constitutum Dei esse infinitatem. Probat Argent. primò, Deus est purus actus, essentialiter fundans infinitas perfectiones: ergo infinitas est de formali ratione ipsius. Anteced. constat, nam Deus est Vniuersaliter perfectus, continens perfectiones omnium generum. Consequentiam probat, quia si infinitas non esset de formali ratione Dei, Deus non fundaret has perfectiones, ut purus actus, sed ut passiva potentia. Secundò, Illud est formaliter infinitum, quod omnia sibi annexa reddit formaliter infinita: sed Deitas reddit omnia attributa formaliter infinita, quia nullum attributum est formaliter infinitum, nisi ut coniunctum Deitati: ergo Deitas est formaliter infinita. Tertiò si infinitas non esset formalis ratio Deitatis, excogitari posset ratio nobilior ipsa infinitate: sed nulla ratio nobilior infinitate excogitari potest: ergo. Quartò sic se habet creatura ad esse finitum & limitatum, sicut Deus ad esse infinitum & illimitatum: sed finitas est formalis ratio creature; ergo infinitas est formalis ratio Deitatis. Quintò Deitas est perfectissima ratio, est autem talis formaliter per infinitatem, nam infinitas continet omnem perfectionem, qua sola posita nihil Deitati deest, & qua sola sublata, Deitas ipsa manet imperfecta. Sextò probatur auctoritate Damasc. lib. 1. Fide c. 12. asserentis, Deum esse infinitum pelagus substantia.

Damascen.

Gillius.

76. QUARTA sententia Gillij lib. 2. tract. 1. cap. 14. affirmantis, formale constitutum Deitatis esse ipsum *Esse* infinitum & interminatum. Pro explicatione huius sententiæ,

77. Nota 1. Ex eodem Gillio, formale constitutum rei requirere tria. Primum ut quoad fieri potest, sumatur ex ultima & perfectissima ratione rei. Ex ultima, quia debet re distinguere ab omni alia; ex perfectissima, quia debet esse radix omnium operationum & proprietatum, quæ rei competunt ut tali. Secundum ut conueniat rei per se primò & secundum quod ipsum, alioqui vel esset accidens, vel illi commune cum reliquis. Tertium ut formaliter contineat omnia, quæ sibi vendicat essentia ut talis, eò quod nunquam intelligitur essentia constituta, donec formaliter dicat ea omnia, quæ ipsam constituunt ut talem.

78. Nota 2. Discrimen inter formale constitutum Dei, & creaturæ. Nam formale constitutum Dei, non potest assignari, ut distinctum à reliquis perfectionibus essentialibus ipsius Dei; quia non potest assignari, ut differentia contractiva generis, alioqui esset in Deo compositio Metaphysica ex genere & differentia, quam potior pars Theologorum cum S. Thom. 1. p. qu. ar. 5 & 1. contra Gentes. cap. 25. & qu. 7. de potentia art. 3. negat; eò quod talis compositio dicat partes mutuo sese obiectiue excludentes, quod repugnat actui puro; sed assignari debet tale constitutum, quod formaliter imbibat omnes perfectiones essentielles Dei. Etenim cum Deus non habeat perfectiones, per quas univocè conueniat cum creaturis, & per quas ab iisdem creaturis differat, sed se toto differat, se toto conueniat analogicè, ut solent ultimæ differentie, & suprema genera se totis conuenire, se totis differre; nequit assignari ultimum constitutum, ut formaliter excludens reliquas perfectiones superiores, essentielles Deo, sed potius, ut eas implicite & formaliter includens. His adnotatis,

S. Thomas.

79. DICO. Formale constitutum Dei est ipsum esse secundum totam latitudinem essendi. Est S. Tho. 1. p. q. 3. ar. 4. & 1. contra Gentes. c. 21. & 28. de potentia. qu. 7. ar. 2. & alibi affirmantis, essentiam Dei formaliter consistere in suo esse, quod continet totam virtutem essendi. Nec dici potest, in his locis S. Thom. non assignare ultimum constitutum Dei, de quo est præsens quæstio: Nam citata. qu. 7. de potentia ad nonum, docet ipsum *esse*, esse omnium perfectissimum; quod inde probat: quoniam actus semper est perfectior potentia: sed *esse*, est actualitas omnium actuum, omnis quippe forma ultimo constituitur per *esse*: Vnde patet, inquit, quod est perfectio omnium perfectionum. atqui de ratione ultimi constitutivi est, ut sumatur ex perfectissima actualitate rei. Hanc eandem sententiam expressis verbis docuit Athanasius oratione contra gentes colum. 3. ante finem: *Deus*, inquit, *qui est ipsa essentia*, nullis partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum est *esse*.

S. Thomas.

Athanasius

80. Fundamentum est, quia hoc tantum prædicatum in Deo, habet omnes conditiones requisitas ad formale constitutum Deitatis. Nam primò conuenit Deo per se primò, & secundum quod ipsum; nulli enim creaturæ per se primò conuenit actu esse seu existere; Vnde per hoc nomen, Deus ipse Exodi. 3. expressit naturam & essentiam suam, nomen enim, ut S. Thom. contra Gent. cap. 21. adnotauit, ad exprimendam rei naturam & essentiam imponitur. Secundò quia hoc tantum desumptum est ex ultima perfectione Dei, cum desumatur ex ipso *esse*, seu existere Dei, quod est ultima perfectio, quippe quæ nullam vltiorem in Deo supponit: desumptum etiam est ex ultima actualitate Dei: nam teste S. Tho. *Esse* est actualitas omnium actualitatum, cum omnes aliæ eatenus perfe-

Exod. 3.
S. Thomas

ctiones

S. Thomas.

ctiones sunt, quatenus ad hanc ordinem dicunt: omne quippe ens realitatem & perfectionem habet per ordinem ad *esse*, quod habet, vel habere potest.

81. Tertio solum hoc predicatum continet formaliter, non modo formalitate rei, sed etiam rationis, omnes perfectiones essentialiter Deo convenientes: nam per *esse* illimitatum & infinitum formaliter intelligitur *esse* substantię, *esse* spiritus, *esse* sapientię, *esse* bonitatis, *esse* omnipotentię, & cetera *esse* quę in Deo concipiuntur. Etenim si bonum, inquit Bernardus lib. 5. de confid. cap. 6. si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo (*Est*) instauratur, nempe hoc est ei *esse*, quod hoc omnia *esse*. Contra verò sapientia, ut virtualiter distincta à ceteris dicitur quidem *esse*, sed determinatum, quo Deus *esse* sapiens nominatur, non autem quo *esse* simpliciter dicitur; cum verò *esse* dicitur, totum *esse* predicatur, nullo excluso. Neque putet in ipso *esse*, virtutē tantum & potestatem, non autem actum & formaliter contineri omnes perfectiones Deo convenientes, quia cum nulla perfectio diuina præscindat ab *esse*, omnis perfectio formaliter continetur in ipso *esse*.

82. Ex hac nostra opinione improbantur reliquę. Nam prima assignataliquid potentiale, quod repugnat actui puro. Secunda, aliquid inadequatum, præsum à perfectionibus prioribus substantię spiritus, &c. & excludit perfectiones volitionis, iustitię, omnipotentię, &c. quę sunt de conceptu quidditativo Dei. Tertia assignat pro formali constitutiuo modum, est enim infinitas modus rei infinitę, sicut finitas modus rei finitę: modus autem nunquam assignatur pro formali constitutiuo rei, quia modus non est forma, qua res est, sed quod est, cum tamen formali constitutiuo res maximè & primò sit.

83. Obijcies *esse* illimitatum, est ratio transcendentalis in Deo, competens omnibus perfectionibus & attributis: formale autem constitutiuum debet esse ratio aliqua propria, cōdistincta ab alijs perfectionibus communibus eiusdem rei, ut constat de Rationali, quod est specificum constitutiuum hominis. unde Aristot. 3. Met. tex. 10. & 11. docet, ens in nullo definitione ponendum *esse*, quia per illud definitum à nullo distinguitur. Respon. primò negando Maiorem: Nam *esse* illimitatum, prout est formale constitutiuum Dei, dicit illimitationem in omni genere entis simpliciter; ut autem conuenit singulis perfectionibus, & attributis diuinis, ut virtualiter inter se distinctis, dicit illimitationem in certo dumtaxat genere, puta sapientię, vel iustitię.

84. Secundò distinguenda est minor, de formali constitutiuo simplicis vel compositę naturę: etenim vera est de formali constitutiuo essentię compositę, non autem simplicis. Cuius discriminis ratio est: quia quando essentia est composita, potest ratio propria distinguui à communi, secus quando essentia est simplex: quia tunc ratio propria & commu-

nis est eadem, ut constat in supremis generibus, & vltimis differentijs: in Deo autem cum essentia sit simplicissima, ratio constitutiuā propriē non præscindit à communi, sed eam formaliter includit. Vnde non est par ratio de rationali. Aristot. autem loquitur de ente creato, per quod nulla res differt ab alia; non autem de increato, per quod & Deus differt à creatura, & ut comprehendit totum *esse* simpliciter, differt à quolibet *esse* particulari diuino tanquam includens ab incluso.

85. Obijcies 2. *esse* actus essentię; ergo est ea posterius; ergo non potest illam constituere. Vtraque consequentia patet. Antecedens probatur tum ex Aug. 5. de Trinit. cap. 2. & Anselmo in Monol. c. 5. affirmantibus, ita se habere essentiam ad *esse*, sicut lucem ad lucere, vitam ad viuere, sapientiam ad sapere. Tum quia *esse* est effectus formalis essentię, forma autem præcedit suum effectum formale. Resp. *Esse* sumi dupliciter, vno modo substantiuè, alio adiectiuè. concedo igitur, *esse* concipi ut actum essentię, nō adiectiuè, ut in creatura, sed substantiuè, cum sit ipsamet essentia Dei subsistens. Aug. autem & Ansel. loquuntur iuxta nostrum imperfectum modum concipiendi.

86. Obijcies 3. Limitatio & finitas non est constitutiuum creaturę: ergo neque illimitatio & infinitas erit constitutiuum Dei. Resp. Nego cōsequentiam. Ratio discriminis: quia limitatio & finitas de formali dicit defectum perfectionis; defectus autem non potest rem primò constituere, cum supponat antèrius fundamentum in quo fundetur: illimitatio autem & infinitas importat perfectionem, quę potest rem primò constituere.

87. Ex dictis patet ad primum primę sententię. Etenim concedo, Deum *esse* essentialiter vitam & intellectum, sed inadæquatè; formale autem constitutiuum rei simplicis, debet adæquatè rem exprimere. Ad secundum, nego consequentiam; eiusque probationem ob eandem rationem assignatam.

88. Ad Fundamentum secundę, nego Deum *esse* tantum essentialiter viucentem. Ceterum dicuntur creaturę ob gradum intellectiui, *esse* ad imaginem Dei, quia hæc perfectio est potior in creaturis; Vnde ea tantum constituit earum essentiam: in Deo autem licet ratio intellectiui comparata ad ceteras sit perfectior; comparata tamen ad omnes quę constituunt per se primò & secundum quod ipsum Deum, non est perfectior. Ad imperfectam autem imaginem, qualis est creatura respectu Dei, facit quęcumque similitudo.

89. Ad primum tercię, Resp. Infinitatem sumi dupliciter, primò pro attributo infinitatis. Secundò pro materiali connotato infinitarum perfectionum. Infinitas primò modo est essentia Dei, sed inadæquatè, quia non solum constituitur per infinitatem, sed per reliquas etiam perfectiones. Secundo modo est adæquata, verum quia reliquas perfectiones non importat directè & per se primò, uti requiritur ad formale constitutiuum rei, sed

tantum

Aristot.

August.

Anselmus.

Bernardus

Aristot.

tantum indirectè & connotatiuè, nequit esse Deitatis constitutum. Ad secundum, nego minorem, eiusque probationem; etenim, vnumquodque attributum est in suo genere infinitum. Ad tertium concedo minorem. Nam esse secundum totam latitudinem essendi est perfectius infinitate, & quatenus infinitas restringitur ad solum attributum infinitatis, & quatenus indirectè connotat infinitas perfectiones, atque adeo illud potius, quàm hæc, ponendum est constitutum Deitatis. Ad quartum nego minorem; est enim finitas modus rei creatæ, supponens essentiam ut fundamentum. Ad quintum nego, Deitatem esse perfectissimam per solum attributum infinitatis. Ad sextum dico, Damascenum loqui de infinitate secundum esse, quod est pro nobis.

SECTIO V.

An attributa ratione inter se, & ab essentia distinguantur?

90. **H**ACTENUS de essentia & attributis secundum se; nunc de illis disputandum est per ordinem ad intellectum creatum, illa inter se distinguendum.

Aureolus.
Ariminensis.
Alacenensis.
Maior.
Gabriel.

91. **P**RIMA sententia Aureoli in 1. dist. 8. p. 3. ar. 6. proposit. 2. & dist. 45. ar. 3. proposit. 1. Ariminenensis dist. 8. q. 2. ar. 2. Alacenensis q. 6. ar. 2. Maioris q. 1. Gabr. dist. 2. q. 1. & 2. Negantium, ea inter se vel ab essentia ratione distinguere posse, nisi sola connotatione extrinsecæ: eadem quippe Deitas, ut connotat effectum à se producibilem, dicitur omnipotens, ut connotat res sibi obiectiue præsentis, sapientia nuncupatur. Fundamentum eorum est, quia quod natura sua est indistinctum, nequit per extrinsecum distinguere; essentia autem Diuina natura sua est indistincta: ergo nequit per extrinsecam rationem distinguere. Confirmat Aureolus primò, quia hæc distinctio sufficit ad saluanda contradictoria, & omnia quæ de natura Diuina prædicantur; nam licet in recto per plura attributa importetur idem, in obliquo tamen importantur diuersa. Secundò quia maior est perfectio, nullam in Deo, ne rationis quidem multipliciter admittere.

S. Thomas.
Durandus.
Richardus.
Capreolus.

92. **S**ECUNDA Sententia S. Th. q. 7. de potentia ar. 6. opusculo 9. q. 1. 2. & 3. & in primo dist. 2. q. 1. ar. 3. Durandi q. 3. Rich. ar. 1. q. 3. & 4. & dist. 3. ar. 2. qu. 1. ad primum, Capreoli dist. 6. qu. 4. ar. 1. conclusionem 2. & aliorum communis, affirmantium ea inter se & ab essentia ratione cum fundameto in re distinguere posse. Quæ distinctio à modernis Theologis, distinctio rationis ratiocinatæ appellatur: & consistit in pluralitate conceptuum conuenientium rei, quæ ob sui perfectionem & plenitudinem nequit vno conceptu adæquate penetrari. Hæc eadem dici potest distinctio ex natura rei, non quidem actualis & formalis, sed fundamentalis & virtualis; & distingu-

tur contra distinctionem rationis ratiocinantis, quæ nullum habet fundamentum in re, sed pendet ex mera ratione ratiocinante ac distinguente.

93. Hæc sententia verior est & sequenda. Fundamentum sumitur tum ex plenitudine diuini esse, vnitissimè continentis multas perfectiones, quæ in creaturis distinctæ sunt; tum ex imbecillitate & imperfectione nostri intellectus, non valentis vno actu exprimere, quid quid perfectionis est in simplicissima illa Deitate. Quo fit, ut dum varijs conceptibus naturam illam exprimit, in varias perfectiones distinguat obiectiue, quæ re ipsa actu subiectiue distinctæ non sunt, nisi tantum virtualiter, & inchoatè.

94. Secundò argumentor contra Auctores primæ scientiæ: quia licet plerumque diuina attributa concipiuntur distincta, per habitudinem ad diuersa connotata extrinsecæ: falsum tamen est, ea concipi distincta per solam connotationem extrinsecam, sed ratione etiam intrinsecæ præsupposita ab hoc vel ab illo extrinsecò connotato; velut sapientia & omnipotentia non distinguuntur sola connotatione obiecti intelligibilis & producibilis: sed intrinsecæ etiam ratione præsupposita in ipso Deo ab obiecto intelligibili, & producibili; ratione cuius dicitur Deus intrinsecè sapiens, intrinsecè potens: alia enim ratione diuersa Deus concipit obiectum, & producit effectum: quoniam, si, per impossibile, posset producere omnia & non posset intelligere omnia, haberet perfectionem omnipotentiam, non haberet perfectionem omniscientiam. Confirmat pura connotatio nullam ponit intrinsecam perfectionem in connotante: attributa autem ponunt in Deo perfectionem intrinsecam: sunt enim perfectiones simpliciter simplices, quæ meliores sunt ipsæ quàm non ipse: ergo nequeunt solâ connotatione obiectorum distinguere.

95. Tertio: Si Deus diceretur bonus aut sapiens per solam connotationem bonitatis, aut sapientiæ, quam causat, vel causare potest; dici etiam posset terra aut cælum per connotationem terræ, aut cæli, quod causat, vel causare potest.

96. Ad fundamentum Primæ Resp. quod in se indistinctum est, non posse extrinsecâ notitiâ in se ipso distinguere; posse tamè obiectiue in ordine ad varios conceptus inadæquatè exprimentes eandem rem, secundum varias perfectiones in ea virtualiter distinctas. Ad priorem Confirmat. concedo, ex ea saluari contradictoria, non tamen saluari intrinsecam perfectionem, quam attributa in Deo dicunt. Ad posteriorem nego assumptum: etenim maiorem perfectionem supponit in Deo virtualis multiplicitas rationum formalium, quàm vnitas: quia illa supponit eminentem perfectionem equipollentem multis, quam non supponit hæc lege Capreol. in p. d. 2. qu. 3. ad 2.

Capreolus.

SECTIO VI.

An distingui possint attributa in Deo sine respectu ad creaturas?

Non disputamus hic, an ratione alicuius peculiaris repugnantiae, nequeat intellectus aliquis attributa in Deo distinguere sine respectu ad creaturas; nam saltem de intellectu viatoris omnes fatemur, non posse illum viā inuentionis attributa cognoscere, & multo minus ea distinguere sine ordine ad creaturas, cum nequeat illa cognoscere, nisi ex perfectionibus creatis distinctis, ex quibus assurgit ad increata: solum igitur disputamus de obiecto ipso secundum se, prescindendo à qualibet peculiari repugnantia, quæ esse posset ex parte alicuius intellectus, an possint attributa in Deo distingui, sine vilo respectu ad creaturas.

Henricus.
S. Thomas.
Bacconius.
Aureolus.
Capreolus.

Torres.
Gillius.

98. PRIMA sententia Henrici in summa art. 51. q. 1. & quodlib. 5. q. 1. S. Thom. in primo dist. 2. q. 1. art. 3. Bacconi q. 2. art. secundo. Aureoli dist. 8. parte 3. art. 3. Capreoli q. 4. ad argumenta ultimo loco adducta, Torres in 1. p. q. 28. art. 2. disp. 2. dub. 3. Gillij lib. 2. tract. 6. c. 11. & aliorum affirmantium, Deum in se ipso sine vilo respectu ad creaturas, per solum respectu ad se ipsum, varias distinguere perfectiones attributales: quia cognoscendo se vt veracem, cognoscit se vt obiectum intellectus, cognoscendo verò se vt bonum, cognoscit se vt obiectum voluntatis, atque adeo cognoscit in se ipso veritatem virtualiter distinctam à bonitate. Idem à fortiori docent de intellectu creato beatorum.

99. Probat hanc sententia primò: quia sicut se res habet ad esse, ita & ad cognosci: sed Deus independentè à creaturis, actu distinctis, habet virtutalem distinctionem suarum perfectionum: igitur cognosci possunt sine ordine ad illas. Maior cum consequentia constat. Minor probatur. Nam multiplicitas realis creaturarum possibilem, supponit multiplicitem virtutalem diuinarum perfectionum: ergo virtualis distinctio diuinarum perfectionum, præcedit quancunque distinctionem realem creaturarum. Antecedens ostendo, quia pluralitas non potest oriri ab vno in quantum vno, sed in quantum virtute multiplici: sed pluralitas creaturarum est à Deo: igitur in ipso Deo præcedere debet virtualis multiplicitas, per quam possit in actum reduci possibile multiplicitas creaturarum.

100. Secundò. Potest diuina essentia cognosci pluribus notitijs inadæquatis nullo cognito ordine ipsius ad creaturas: ergo distingui possunt eius attributa sine vilo ordine ad res actu distinctas.

101. Tertiò. Si nulla possibilis esset creatura, adhuc Deus cognosceret se sub ratione veri, & diligeret se sub ratione boni: ergo,

circumscripto quouis ordine ad creaturas, Deus in se ipso cognoscit hanc virtutalem distinctionem suarum perfectionum.

102. Quartò. Quod est ratio maioris distinctionis, potest esse ratio minoris distinctionis: sed fecunditas diuinæ naturæ est principium distinctionis realis personarum, quæ est maior; ergo poterit esse ratio distinctionis virtualis attributorum, quæ est minor.

103. Quintò. Nullum posterius potest esse causa prioris, sed perfectiones creatæ sunt posteriores increatis; ergo non possunt esse causa distinctionis perfectionum increatarum.

104. Sextò. Saltem intellectus & voluntas diuina cognosci possunt vt virtualiter distincta, absque ordine ad creaturas, per respectum ad processiones diuinas, quarum sunt principia.

105. SECUNDA sententia Durandi in 1. dist. 2. q. 3. num. 15. & dist. 12. q. 1. n. 25. Heruæi q. 2. §. quantum ad secundum, & dist. 10. qu. 1. art. 3. ad secundam difficultatem, & quodlibeto tertio q. 3. Argent. dist. 6. q. 1. art. 3. Goffredi apud Aureolum, in primo dist. 8. q. 3. art. 1. Palatij disp. 2. ad finem, Vasquez 1. p. q. 117. & 118. Suar. lib. 2. de attributis diuinis cap. 22. num. 13. & aliorum negantium, posse attributa in Deo cognosci virtualiter distincta absque vilo ordine ad creaturas, in quibus huiusmodi perfectiones reperiuntur distinctæ. Fundamentum huius sententiæ est: quia hæc virtualis distinctio attributorum in Deo, est per extrinsecam denominationem à reali distinctione perfectionum creaturarum. Implicat autem cognosci denominatum, sine ordine ad formam denominantem: ergo implicat cognosci virtutalem distinctionem attributorum in Deo, sine ordine ad realem distinctionem creaturarum.

Durandus.

Heruæus.

Argent.

Goffredus.

Palatius.

Vasquez.

Suar.

106. DICO primò. Implicat, in Deo cognosci perfectiones virtualiter distinctas, quæ nullum habent fundamentum realis distinctionis in ipso Deo, sine respectu ad creaturas realiter distinctas. Fundamentum est, quia implicat, in re simplici cognoscere plura virtute distincta, nisi per ordinem ad plura actu distincta. Antecedens probo: quia cognoscere plura in re simplici virtute distincta, est cognoscere rem simplicem, vt æquipollentem pluribus actu distinctis: igitur repugnat; in re simplici cognoscere plura virtute distincta, sine ordine ad plura actu distincta. Consequentia patet: quia implicat, cognoscere vnum relatiuum, non cognito altero correlatiuo: ergo implicat cognoscere æquipollentiam multorum, non cognitis multis, quorum est æquipollentia. Antecedens ostendo: quoniam in re simplici, vt sic, nullum potest esse apparens fundamentum multiplicitalis; ergo ex se nullam potest intellectui distinctionem obicere: ergo si qua in ea distinctio concipitur, concipienda necessariò est, per ordinem ad res actu distin-

ctas, quatenus illis virtute & perfectione æquipollet.

107. Confirmatur quia implicat, cognoscere potentiam, non cognito termino talis potentiae: ergo implicat, cognoscere virtutalem distinctionem attributorum in Deo, non cognito termino talis distinctionis: atqui terminus talis distinctionis non sunt attributa, ut sunt quid vnum in Deo, quia, ut sic, non possunt obijcere intellectui, nisi unitatem quam habent in se; sed ut æquipollent distinctionis perfectionibus creatis.

Harmanus.

108. Dico 2. Perfectiones, quæ habent fundamentum realis distinctionis intra Deum, possunt, & de facto ab increato, & beatorum intellectu cognoscuntur, virtualiter distinctæ, absque vilo respectu ad creaturas. Est Heruzi quodlib. 3. quæst. 3. ar. 3. Fundamentum est: quia tales perfectiones habent sufficiens fundamentum virtualis distinctionis intra Deum: ergo non est recurrendum ad realem distinctionem creaturarum. Consequentia patet: quoniam in tantum perfectiones prioris generis non possunt cognosci, ut virtualiter distinctæ, nisi per respectum ad realem distinctionem creaturarum, in quantum nullum est sufficiens fundamentum in ipso Deo: ergo quæ habent sufficiens fundamentum in ipso Deo, non est opus, ad hoc ut cognoscantur, virtualiter distinctæ, recurrere ad realem distinctionem creaturarum. Antecedens probo: quoniam realis distinctio personarum ac processionum, sine vilo ordine ad creaturas, præbet sufficiens fundamentum cuiusque intellectui virtualiter distinguendi ea, quæ sunt vnum & idem in Deo.

109. Hoc autem sic ostendo. Nam Pater communicando Filio & Spiritui sancto solam naturam, non communicata paternitate, habet sufficiens fundamentum virtualiter distinguendi naturam à paternitate, filiatione & spiratione tam actiua, quam passiua, cum videat naturam communicari, non communicata paternitate, filiatione, & spiratione, tam actiua, quam passiua, ijs personis, quibus natura ipsa communicatur. Secundò, Producendo personam Filij & Spiritus sancti, non producta natura, habet sufficiens fundamentum virtualiter distinguendi naturam à personalitatibus, siquidem videt produci personalitates Filij & Spiritus sancti, non producta eorum natura. Tertiò, Videndo filium produci secundum filiationem, & non secundum spirationem actiuam, quæ tantum communicatur cum natura ipsa Patris, habet sufficiens fundamentum distinguendi filiationem à spiratione actiua. Quartò, Cognoscendo, quod ipse sit productiuus Filij per paternitatem, & non per spirationem actiuam; contra verò, quod sit productiuus Spiritus sancti proximè per spirationem actiuam, & non per paternitatem, habet sufficiens fundamentum distinguendi paternitatem à spiratione

actiua. Quintò, Intuendo communicari filio ex vi Originis solam intellectionem, Spiritui verò sancto, solum amorem, habet sufficiens fundamentum distinguendi virtualiter intellectionem à volitione. Sextò, Vidento Pater, se opponi Filio secundum relationem paternitatis, non opponi secundum naturam, habet fundamentum distinguendi virtualiter naturam, à paternitate. Nam quodnam maius fundamentum habere potest Deus, hæc omnia in se ipso virtualiter distinguendi, quàm quod videat vnam & eandem simplicem entitatem communicari, & non communicari, producere & produci, opponi & non opponi? Cum enim nequeant hæ proprietates secundum eandem omnino rationem conuenire Deo: necessariò concipere debet in se ipso aliquam saltem virtutalem diuersitatem in ipsis rationibus formalibus, propter quas eidem indiuisibili entitati potius conueniat producere, quàm produci, communicari, quàm non communicari, opponi quàm non opponi: ergo hæc omnia sine vilo respectu ad creaturas, Deus in se ipso videt virtualiter distincta.

110. Dices. Actualis distinctio rationis formaliter consistit in extrinseca denominatione, proueniente à distinctis conceptibus inadæquatis: sed nec Deus, nec beati distinctos formant conceptus inadæquatos de essentia & relationibus diuinis, ergo. Minor patet. Maior probatur: quia omnis denominatio prouenire debet ab aliqua forma actu denominante: forma autem actu denominans essentiam à relationibus distinctam, non est distinctio aliqua in re ipsa existens; ergo aliqua alia existens in intellectu, virtutalem distinctionem concipiente. Atqui intellectus diuinus & beatorum nō distinguit per inadæquatos conceptus essentiam à relationibus; ergo non concipit virtutalem distinctionem inter essentiam & relationes.

111. Resp. Aliud esse, Deum, & beatos actu distinguere in Deo ea, quæ actu distincta non sunt; aliud cognoscere virtutalem seu fundamentalem distinctionem, per ordinem ad terminos actu distinctos. Primum, nec Deus nec beati faciunt: quia ad hoc, ut argumentum probat, necessaria est actualis distinctio conceptuum inadæquatorum, quàm nec Deus, nec beati formant. Secundum & Deus, & beati virtutalem distinctionem cognoscunt, per ordinem ad terminos actu distinctos, in ordine ad quos dicitur virtualis distinctio. Vnde est in Deo talis distinctio virtualis obiectiue, quia illam cognoscit, non autem subiectiue, quia illam non format per inadæquatos conceptus, sicut illam format intellectus viatoris creatus.

112. Ad primum primæ, distinguendum est de duplici distinctione virtuali incompleta, & completa, seu inchoata & perfecta: rursus de perfectionibus, quæ habent fundamentum realis distinctionis intra Deum, & de ijs quæ nullum habent fundamentum realis distinctionis intra Deum. Concedo igitur

minorem

minorem de virtuali distinctione, etiam completa & perfecta, respectu earum perfectionum, quæ fundamentum realis distinctionis habent intra Deum: nego autem minorem de completa & perfecta distinctione virtuali; concedo tamen de incompleta & inchoata, respectu earum perfectionum, quæ nullum habent fundamentum realis distinctionis intra Deum. Est autem inchoata seu incompleta distinctio virtualis, ipsa plenitudo diuini esse, ut conceptibilis per æquivalentiam ad plura actu distincta: completa verò, est ipsamet plenitudo essendi, concepta ut æquivalens pluribus actu distinctis: nam ipsa virtualis distinctio perfectionum in re existens, actu quodammodo completur per actuale cōparationem ad perfectiones actu distinctas. Ad probationem Minoris concedo, multiplicitatem creaturarum possibilem, supponere in Deo multiplicitatem remotam, non autem proximam diuinarum perfectionum. Quod autem dicitur, ab vno, in quātum vno, oriri non posse multiplicitatem, distinguendum est, de vno formali, & concedo; de vno eminentiali qualis est Deus, & nego: Etenim à tali vno oriri potest multiplicitas perfectionum. Iuxta hanc doctrinam explicandus est S. Thom. ut non concedat proximum & completum fundamentum distinctionis virtualis in Deo, sed tantum remotum & inchoatum. Lege ipsum 1. p. q. 13. art. 4. & q. 7. de poten. art. 6.

S. Thomas.

113. Secundum argumentum, ut intantum probet, intelligi debet de notitijs claris diuinæ essentia, nam de obscuris & ænigmatiis, cum illæ non terminentur ad perfectiones increatas immediate, sed ad perfectiones creatas, quibus mediantebus representantur increata: argumentum nullam habet vim: atqui implicat, quacumque notitia clara Deū videri inadæquatè, quin totus quoad omnia ipsius attributa & perfectiones videatur, ut suo loco constabit: atque adeo implicat, per plures notitias plura distingui posse attributa in Deo, eò quod nullum attributum videri potest per vnā notitiā, quin & per eandem videantur reliqua omnia.

114. Ad tertium distingo antecedens: prescripto ordine ad creaturas, Deus intelligeret se sub ratione veri, præcisa ratione boni, & diligeret se sub ratione boni, præcisa ratione veri; nego: etenim sicut, prescripto ordine ad creaturas, non distingueret Deus suam intellectionem à dilectione; ita nec obiectum intellectionis ab obiecto dilectionis, sed eodem indiuisibili actu se totum intelligeret, se totum diligeret, nulla concepta virtuali distinctione, neque inter intelligere & diligere, neque inter seipsum intellectum & dilectum. Cuius ratio est, quia virtualis distinctio inter verum & bonum ex parte obiecti, originatur ex virtuali distinctione inter intellectionem & volitionem ex parte potentia, sed eas non posset concipere virtualiter distinctas sine respectu ad creaturas, aut saltem sine ordine ad reales processiones,

intra ipsum Deum existentes: ergo neque hæc virtualiter distincta concipere posset, sine consimili respectu ad creatura actu distincta.

115. Ad quartum falsa est vniuersaliter maior: Nam potest distinctio minor esse diuersæ rationis à distinctione maiore, atque adeò non rectè vna infertur ex alia. Talis est distinctio realis personarum, & virtualis attributorum: nam illa fundatur in reali origine personæ producentis & productæ, quæ necessariò infert realem distinctionem inter ipsas personas producentes & productas; hæc autem in eminentia virtutis, cum æquipollentia ad multa actu distincta extra Deum, quæ concipi nequit sine respectu ad multa actu distincta extra Deum. Nam quemadmodum prior concipi nequit sine respectu ad actu distincta intra Deum; ita nec posterior sine respectu ad actu distincta extra Deum: cum non minùs vna, quàm alia in sui conceptibilitate pendeat à termino, quem essentialiter importat.

116. Ad quintum, distingo Minorem. Perfectiones creatæ sunt posteriores increatis quoad entitatem, & concedo; quoad completam distinctionem virtualem inter se, & nego: sicut visio est posterior obiecto quoad entitatem, quia producit ab illo; quoad denominationem verò visi est prior obiecto, quia denominat illud visum, tanquam forma subiectum: ita perfectiones creatæ sunt posteriores increatis quoad entitatem, quia produciuntur ab illis; quoad denominationem verò completæ distinctionis virtualis, sunt priores, quia complent illam per modum termini extrinseci respectus. Ad sextum patet ex secunda Conclus.

SECTIO VII.

An attributa diuina, ut à nobis concepta, essentiam, & se ipsa mutuo includant?

117. **P** RIMA sententia Richardi in primo dis. 3. art. 2. q. 1. ad primum. Rubio. bionis q. 1. art. 2. §. Hoc præmissis. Capreol. Capreolus. dist. 8. q. 4. art. 3. ad argumenta primo loco inducta contra secundam conclusionem, & ad argumenta Aureoli. Vasquez 1. p. disp. Vasquez. 119. c. 2. Gillij lib. 2. Tract. 2. c. 7. & 8. & Gillius. aliorum negantium: & videtur esse sententia S. Doctoris in primo dist. 33. q. 1. art. 1. ad ultimum. ubi alia, inquit; est ratio scientia & substantia, sicut in creaturis, alia est ratio scientia & qualitas. & à fortiori sequitur ex doctrina Scoti, à parte rei distinguuntur essentiam ab attributis, & attributa ipsa inter se. Scotus.

118. Probatur primò, ex Scriptura & Patribus, qui diuinas perfectiones tanquam plures & intelligūt & explicant. Ioan. 16. Omnia Ioan. 16. quæcumque habet Pater, mea sunt, inquit Christus: intelligit autem perfectiones increatas,

Rom. I.

Bernard.

quas per æternam generationem Christus accepit à Patre. Rom. I. *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Bernard. 5. de Confid. cap. 5. *Deus, inquit, amat ut charitas; nouit ut veritas; sedet ut aequalitas; dominatur ut maiestas; regit ut principium; tuetur ut salus; operatur ut virtus; reuelat ut lux; assistit ut pietas.* quæ omnia pluralitatem atque adeo obiectiuam exclusionem vnus ab altero important.

119. Secundò probatur ratione, quoniam ea tantum mente concepta sese mutuo includunt, quorum ratio vnus obiectiuè relucet in conceptu formali alterius; atqui ratio vnus attributi non relucet obiectiuè in conceptu formali alterius; ergo. Maior constat: nam quemadmodum ea tantum secundum rem se mutuo includunt, quorum entitas vnus existit in entitate alterius; ita ea tantum secundum rationem se mutuo includunt, quorum ratio vnus obiectiuè relucet in conceptu formali alterius. Minorem probò; quia in conceptu formali diuinæ sapientiæ non relucet obiectiuè perfectio diuinæ iustitiæ, & è conuerso. Alioqui dum conciperemus in Deo sapientiam, conciperemus simul & iustitiam, & reliqua attributa.

S. Thom.

120. Confirmatur. Quia id tantum exprimit conceptus formalis, quod significat nomen; nomina enim, authore S. Thoma I. parte quæst. 13. art. 1. & primo con. gen. cap. 35. significant rem mediante conceptione; cum sint signa earum, quæ sunt in anima, passionum. atqui nomen sapientiæ diuinæ importat solam perfectionem sapientiæ; ergo & conceptus sapientiæ diuinæ exprimit solam perfectionem sapientiæ.

121. Tertiò: Attributa concipiuntur ut proprietates, manantes ab essentia, ergo nequeunt includere essentiam. Antecedens constat, quia concipiuntur ad instar proprietatum creaturarum. Consequentia verò probatur; quia nequit aliquid concipi ut proprietas essentiæ, & simul ut includens essentiam; alioqui conciperetur ut prius, & posterius seipso: prius, quatenus deberet concipi ut constituens essentiam; posterius, quatenus conciperetur ut fluens & posterius essentia.

122. Quartò, si quodlibet attributum includeret essentiam, & reliqua omnia; de quolibet posset cum reduplicatione prædicari essentia & reliqua omnia; consequens autem est falsum, ergo & antecedens. Sequela constat; nam quidquid est de essentia, potest cum reduplicatione prædicari de eo, cuius est de essentia: nam semper reduplicatio cadit super essentialia. Minor probatur; quia nequit Intellectus reduplicatiuè prædicari de Voluntate, & vice versa. alioqui valerent istæ propositiones: Pater Voluntate generat; Intellectu spirat; Intellectu vult; Voluntate intelligit, si hæc de Intellectu, & Voluntate cum reduplicatione prædicari posset.

123. Secunda sententia Aureoli in primo dist. 1. quæst. 1. art. 2. Torrez. 1. p. q. 28. art. 2. disput. 2. dub. ultimo. Molina ibid. disput. 4. Zumel quæst. 8. dub. tertio. Suarez Zamel. lib. 1. de essentia Dei cap. 12. & 13. Granadi in 1. p. Tract. 2. disp. 2. Affirmantium, quæ probabilior est, & procul dubio S. Doctoris, primo cont. gent. cap. 45. 73. 92. 98. 101. & lib. 2. cap. 8. vbi de singulis attributis, Intellectus, Voluntas, Virtus, beatitudinis & potentia, non solum docet includere essentiam; sed esse ipsammet essentiam Dei.

124. Probatur primò, manifesta auctoritate Anselmi in Monol. c. 16. *Quemadmodum, inquit, vnum est quidquid essentialiter de summa substantia dicitur; ita ipsa vno modo, vna consideratione est, quidquid est essentialiter.* Cum enim aliquis homo dicatur & corpus, & rationalis, & homo, non vno modo vel consideratione hæc tria dicuntur: secundum enim aliud est corpus, & secundum aliud rationale, & singulum horum non est totum, id, quod est homo; illa vero summa essentia nullo modo sic est aliquid, ut illud idem secundum alium modum, aut secundum aliam considerationem non sit: quia quidquid aliquo modo essentialiter est, hoc est totum quod ipsa est: quo testimonio nil potest esse pro hac sententia clarius: quo non modò affirmatur, quidquid de Deo dicitur, esse ipsam essentiam Dei totam secundum rem, verum etiam secundum considerationem.

125. Secundò probatur ratione, & primò ab absurdo: Etenim nisi dicamus, quodlibet attributum diuinum, etiam vt conceptum à nobis, implicitè includere essentiam & reliquas perfectiones diuinas, necessariò in Deo concedenda esset aliqua compositio Metaphysica: atqui hæc repugnat Deo: ergo. Minor constabit infra, cum de summa ipsius simplicitate: nunc breuiter probatur: quia compositio Metaphysica exigit partes Metaphysicas, quarum vna excludat à sua formalitate aliam, cum qua debet componere; hoc autem repugnat actui puro & illimitato in tota latitudine entis simpliciter. Nam sicut à parte rei ad nullam certam perfectionem limitatur; ita nec obiectiuè & Metaphysicè potest à nobis limitari. Alioqui conceptus obiectiuus non corresponderet subiectiuo. Sequelam ostendo: quia si sapientia diuina ex. gra. nullo pacto obiectiuè includeret essentiam, & reliqua attributa, eo ipso conciperetur vt apta ad Metaphysicè componendum cum essentia, & reliquis attributis; quia conciperetur vt excludens à sua formalitate formalitatem essentiæ, & reliquarum perfectionum diuinarum; atque adeo vt apta constituere cum illis compositionem Metaphysicam confurgentem ex pluribus formalitatibus, sese obiectiuè perfectè excludentibus: Nam hoc in omnium sententia sufficit ad Metaphysicam compositionem.

126. Resp. autem aduersarij, sapientiam diuinam non concipi vt positiuè excludentem essentiam, quo pacto esset concipienda,

vt posset

Aureolus.
Torrez.
Molina.
Zamel.
Suarez.
Granadus.
S. Thom.

Anselmus.

ut posset Metaphysicè componere cum illa, sed tantum præcisiuè, non concepta nimirum essentia. non autem positiuè illa exclusio à formalitate sapientiæ. Sed contrà, tum quia hæc præcisiua exclusio fat est, ad Metaphysicam compositionem, ad quam solum requiritur, ut formalitas vnus nullo modo concipiatur in formalitate alterius. Nam hoc ipso duæ formalitates conciperentur, saltem exercitè aptæ ad componendum vnum tertium: Nam illa reflexio; qua vna pars concipitur ut positiuè excludens aliam, non tam facit ad compositionem, quam ad certitudinem ipsius componentis, quod extrinsecum est compositioni: Modò enim formalitas vnus perfectè excludat obiectiuè formalitatem alterius, ex se apta censetur ad componendum Metaphysicè, etiam si nulla fiat reflexio, qua signatè cognoscatur positiua exclusio vnus à formalitate alterius. Tum quia, si formalitas sapientiæ perfectè præscinderet à formalitate essentiae, non tantum præcisiuè, sed etiam positiuè illam excluderet, quod sic probò.

127. Nam ista positiua exclusio, non debet sic intelligi, ut vna perfectio excludat aliam à parte rei, sed tantum obiectiuè, ut à nobis concepta. At hoc ipso, quòd vna perfectio obiectiuè perfectè præscinderet ab alia, positiuè excluderet in esse cognito & obiectiuo aliam, igitur si attributa diuina præscindunt obiectiuè perfectè ab essentia diuina, excludunt positiuè illam. Cōsequētia elucet. Maior constat: quoniam hoc ad Metaphysicam compositionem non requiritur, ut patet de gradibus Metaphysicis, qui, ut suppono, non se excludunt à parte rei in eadem essentia, quam Metaphysicè componunt: atque adeo neque ut substant conceptibus nostris, debent hoc modo se excludere. Alioqui conceptus obiectiuus non corresponderent rebus ipsis à parte rei existentibus. Minor, in qua sita est tota præsens difficultas, probatur: nam perfectio, quæ obiectiuè perfectè præscindit ab alia, nō includit obiectiuè illam; ergo excludit obiectiuè illam: ergo nō tantum præcisiuè, sed etiam positiuè excludit illam quoad esse cognitū & obiectiuum. Antecedens patet: quia præscindere perfectè obiectiuè, est non includere perfectè obiectiuè. Vtraque Cōsequētia probatur, quia quod non includit obiectiuè aliud, potest de eo affirmari, & de facto ab aduersarijs affirmatur ipsa obiectiua exclusio hoc modo: ratio sapientiæ, ut à nobis concepta, non est ratio bonitatis; nec contrà. Sed quod hoc modo excludit obiectiuè aliud, non solum negatiuè, sed etiam positiuè excludit illud. Nam quæ maior positiua exclusio, quam positiua affirmatio exclusionis?

128. Confirmatur, nam ita se habet vnum esse obiectiuum ad aliud esse obiectiuum, sicut vnum esse subiectiuum ad aliud esse subiectiuum: sed hoc ipso, quòd vnum esse subiectiuum non includit in sua entitate aliud esse subiectiuum, excludit positiuè il-

lud, cum de eo positiuè affirmari possit exclusio alterius. Ergo hoc ipso, quòd vnum esse obiectiuum non includit aliud esse obiectiuum, positiuè excludit illud; quia etiam de ipso positiuè affirmari potest exclusio alterius esse obiectiuus.

129. Tertiò probatur conclusio à priori. Quodlibet attributum conceptum ut diuinum, implicite inuoluit in esse obiectiuo ens à se, atque adeo illimitatum in omni genere entis simpliciter; ergo implicite inuoluit essentiam & reliquas omnes perfectiones diuinas. Cōsequētia constat: Nam ens illimitatum in omni genere entis simpliciter, non coarctatur ad perfectionem vnus tantum generis: sed complectitur vniuersum genus entis, atque adeo omnem omnino perfectionem. Antecedens probò: quia diuinum, ut diuinum, formaliter importat esse à se, ac proinde esse illimitatum in omni genere entis simpliciter: importat enim primum contra distinctiuum ab esse creato, hoc autem non est aliud, quam esse à se. Hanc ipsam rationem tetigit S. Thom. opusculo 9. q. 1. cum dixit: *Bonitas diuina est diuina Sapientia, ex hoc quod est diuina, non ex hoc quod est bonitas.*

S. Thomas.

130. Sed respondere possent aduersarij, ut Sapientia concipiatur à nobis, ut diuina, fat esse si concipiatur illimitata tantum in genere sapientiæ: nam hoc modo rectè concipitur, ut condistincta à sapientia creata. Sed contrà primò, quia esse diuinum, est analogum ad omnes perfectiones increatas: de ratione autem analogi est, ut si concipitur, totum concipiatur. Repugnat igitur concipere sapientiam ut diuinam, & non concipere illam, ut implicite inuoluentem omnes perfectiones increatas. Maior constat: quia repugnat, à perfectionibus diuinis abstrahi conceptum vniocum: alioqui posset inter eas concipi vera compositio Metaphysica ex duobus conceptibus vniocis. Minor probatur, quia in analogo, ob sui simplicitatem non sunt plures conceptus partiales distinguibiles; vnde si concipitur, totum concipi debet: ergo si concipitur sapientia ut diuina, concipi debet saltem implicite cum tota plenitudine essendi, quam dicit esse diuinum, & non tantum cum partiali esse sapientiæ.

131. Confirmatur: nam ex eo, quòd ens est analogum ad substantiam & accidens, implicat concipere illud, & non concipere, ut implicite inuoluens vtrumque. Ergo ex eo, quòd diuinum est analogum ad omnes perfectiones increatas, implicat concipere illud, & non concipere, ut implicite inuoluens omnes perfectiones increatas. Secundò, quia hoc modo sapientia non conciperetur ut actus purus, de cuius ratione est, ut in nullo genere perfectionis possit perfici. Atqui sapientia diuina, concepta illimitata tantum in genere sapientiæ, conciperetur ut vterius perfectibilis in alio genere; ergo non conciperetur ut actus purus.

132. Tertiò. Ex consensu Patrū & Scholasticorum,

lasticorum, Deus est, quod melius & excellentius excogitari non potest. atqui si vnum attributum non includeret implicite essentiam & reliquas perfectiones, Deus non esset, quod melius & excellentius excogitari non potest: siquidem posset melius & excellentius excogitari, si nimirum qualibet ipsius perfectio conciperetur cum implicita inclusione omnium: sic enim conciperetur cum maiore unitate, & simplicitate in suis perfectionibus. Est enim Deus, ut Auerroes testatur 12. Met. tex. 37. in fine nobilitatis, unitatis, & simplicitatis. quia sicut in ratione entis nihil potest ei addi; ita nec in ratione unitatis & simplicitatis potest excogitari simplicius, & magis vnum: posset autem excogitari simplicius & magis vnum, si vnum attributum conciperetur cum exclusione aliorum.

133. Quarto. Omnes Patres docent, quidquid in Deo est, esse essentialiter Deum, nihilque in Deo esse, quod Deus essentialiter non sit. atqui si una perfectio conciperetur cum exclusione essentiae & reliquarum perfectionum, non quidquid in Deo est, essentialiter Deus esset: quoniam perfectio, quae non includeret essentiam, non esset essentialiter Deus: quia quod est essentialiter Deus, nequit concipi absque essentia Dei: cum nequeat res concipi non conceptacius essentia.

134. Quinto. Esse obiectium non debet difformari ab esse subiectiuo rei: sed quilibet perfectio Dei essentialiter est Deus; ergo quilibet perfectio debet obiectiue esse Deus: non est autem obiectiue Deus, nisi implicite includat essentiam & omnia, quae sunt in Deo: ergo. Maior constat: quia non est vera conceptio, quae non est iuxta existentiam rei concepta. Minor assumpta patet ex supra disputatis. Minor subsumpta etiam constat: quia non concipitur ut Deus, quod non concipitur cum essentia Dei. Igitur si attributum Dei, non concipitur ut inuoluens essentiam Dei, non concipitur ut Deus, sed ut proprietas Dei. Neque hinc tollitur distinctio rationis ratiocinatae, quam inter essentiam & attributa ipsa inter se cum communi Scholasticorum sententia supra concessimus: quia haec saluatur inter rationes explicitae conceptas. Nam ratio explicita sapientiae, non est ratio explicita bonitatis. Quae distinctio est maior, quam definitionis & definiti. & iuxta hanc doctrinam explicatur S. Thomas citatus pro opposita sententia.

135. Ad primum primae, deductum ex Script. & Patribus, Resp. non esse contra nos, qui non negamus attributa, secundum esse explicitum intelligi, & nominari à nobis ut plura: nam licet secundum esse implicitum se mutuo omnia includant, & sint vnum, tamen secundum esse explicitum multiplicantur, & sunt plura. Vnde idem Christus, qui Ioan. 16. diuinas perfectiones expressit in numero plurali, Ioan. 10. expressit in numero singulari, dicens: *Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est.*

136. Ad secundum distinguenda est mi-

nor, de relucencia explicita, vel implicita: concedenda est de explicita; neganda de implicita. Ad cuius probationem, eodem modo concedenda est sequela de implicita conceptione omnium, neganda vero de explicita. Sicut cum concipimus ens, quod est analogum ad omnia inferiora, explicitè solum concipimus rationem essendi; implicitè verò quidquid inferiora ipsa dicunt, ita cum concipimus sapientiam diuinam, (nam de hac tantum est controuersia, non de sapientia, quae abstractè concepta praedicatur de Deo & creaturis) explicitè concipimus solam perfectionem sapientiae; implicitè verò quidquid perfectionis dicunt reliqua attributa. Ad Confirmationem pari modo distinguenda est minor: quia cum nomen imponatur ad significandum primariò conceptum mentis, sicut hic & explicitè significat vnam rationem, & implicitè reliquas, ita & nomen.

137. Ad tertium 1. Negandum est antecedens: potius enim attributa concipienda sunt, ut constituentia essentiam, quam ut proprietates manantes ab essentia; quoniam illa, non haec conceptio conformatur rei conceptae. Et ad probat. nego, illa concipienda esse cum ea imperfectione, quam inuoluunt perfectiones creatae. Nam licet ex perfectionibus creatis concipiamus increatas: non tamen concipere debemus cum imperfectione, quam ipsae creatae perfectiones includunt: atqui imperfectio est, concipere attributa ut proprietates ab essentia manantes, quia ut sic conciperentur, & ut accidentia Metaphysica extra ipsam constitutionem essentiae. Secundo nego consequentiam: patet enim in ipsis attributis entis, vnius, veri, & boni, quae concipiuntur ut proprietates entis, & tamen includunt ipsum ens. Impossibile enim est, concipere vnum, verum, bonum, quin concipiatur ens: neque est absurdum, idem secundum diuerfas rationes explicitas & implicitas concipi prius, & posterius seipso, imò hoc est necessarium in qualibet perfectione analogae; quae quia simplicissima est, concepta secundum vnam rationem explicitam, supponit seipsam secundum aliam rationem implicitam: ut perfectas explicitè importatur in ipsa perfectione substantiae, implicitè verò in ipsa ratione entis, quae superior est ad substantiam & accidens. Ergo similiter perfectio sapientiae diuinae explicitè importatur per attributum sapientiae, implicitè verò per essentiam, & reliqua attributa diuina.

138. Ad quartum Resp. rectè essentiam diuinam praedicari de attributis, & attributa de essentia; nec non de se mutuo etiam abstractè sumpta: tum quia tales praedicationes usurpant Patres, Augustin. 7. de Trinit. cap. 1. *Eadem, inquit, sapientia est, quae essentia.* Augustin. Basilius libro de Spiritu sancto cap. 19. *Ch- Basilius. inquit, bonitas est ipsa sapientia;* Anselmus in Monologio cap. 15. *Si quærat, quid sit ipsa summa natura, quid verius respondetur, quam*

Auerroes.

S. Thomas.

Ad Scripturas & Patres.

Ioan. 16.
Ioan. 10.

Bernard.

Augustin.

S. Thomas.

quàm insitua? eodem modo docet, prædicari reliqua attributa de Deo. Bernardus 5. de Consideratione c. 13. *Quid est Deus? longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum.* Idem August. 6. de Trinit. cap. 1. *Eadem, inquit, virtus qua sapientia, & eadem sapientia qua virtus: & cap. 7. eadem magnitudo qua sapientia, & eadem bonitas qua sapientia & magnitudo, & eadem veritas qua illa omnia.* Tum quia has prædicationes admittit S. Thom. 1. p. q. 32. ar. 3. ad tertium, & q. 39. art. 6. & in primo dist. 17. q. 1. ad tertium. Tum quia quæ se analogicè includunt, possunt etiam in abstracto formaliter prædicari: ut perfectitas est entitas; corporeitas est substantia. Cuius ratio est: quia quæ se analogicè includunt, cum sint simplicissimæ rationes, facta quacumque abstractione semper sese obiectivè includunt: quæ obiectiva inclusio requiritur, & sufficit ad formalem prædicationem: Talia sunt attributa diuina, ad invicem, & cum essentia comparata, quæ ob summam unitatem, & illimitationem, quacumque abstractione facta, semper sese obiectivè includunt; atque adeo poterunt de se mutuo prædicari, non tantum identicè propter realem identitatem, sed etiam formaliter propter obiectivam inclusionem. Confirmatur: quia magis propria est prædictio, in qua prædicatum obiectivè in subiecto includitur, quàm in qua tantum includitur realiter & à parte rei, sed ista est identica prædictio; ergo illa est plùsqvam identica, atque adeo formalis.

Molina.
Torres,

139. An autem prædictæ prædicationes sint concedendæ etiam cum nota reduplicationis, affirmat Molina: distinguit verò Torres, ut sit tantum vera prædictio si nota reduplicatiua cadat supra essentiam, quæ communis est omnibus attributis: secus si cadat supra propriam rationem cuiuslibet attributi: rationem discriminis assignat: quia essentia qua essentia, includit omnia attributa: & quodlibet attributū, qua tale, includit essentiam: ergo ratione essentie quodlibet attributum, qua tale est, includit quodlibet aliud. At verò ratio vnus attributi non est ratio alterius: ergo si reduplicatio cadat supra propriam rationem attributi, propositio erit falsa, quia reddit hunc sensum; ratio vnus attributi est ratio alterius, quod falsum est.

140. Sed aliter mihi distinguendum videtur, ut omnes prædictæ prædicationes sint etiam cum nota reduplicationis concedendæ, modò reduplicatio non cadat supra explicitam rationem, qua vnumquodque attributum quasi specifica differentia distinguitur ab omni alio. Quia tunc sensus esset, quòd ratio ipsa explicitè à nobis concepta, esset ratio alterius explicitè concepta, quod est falsum. Dixi: *Modò non cadat supra explicitam rationem*; quia cadere potest supra implicitam rationem, quæ est ipsa ratio diuini, ratione cuius quodlibet attributum non modò includit essentiam, sed reliqua etiam attributa. Vnde intellectus diuinus qua diuinus, non solum est essentia, sed

etiam voluntas, & è conuerso. Etenim ratio diuini, cum sit ratio illimitati simpliciter; analogicè & implicitè includit omnes perfectiones, atque adeò de qualibet perfectione ut diuinà, cum omni reduplicatione affirmari potest quilibet alia perfectio diuina. Nego autem, eandem esse rationem de his propositionibus, in quibus prædicantur actus sue notionales, sue essentielles. Cuius discriminis ratio est: quia, ut Dialectici docent, verba adiectiua addita substantiuis, appellant principium, à quo proximè fluunt, hoc est applicat explicitum significatum prædicati, supra explicitum significatum subiecti: vnde reddunt sensum formalem explicitum. Atque hoc ex impositione Sapientum. Falsum autem est, principium, ex quo proximè & explicitè est actus intelligendi, & gignendi Verbum diuinum, esse voluntatem; & è contrà, principium ex quo proximè & explicitè est actus volendi, & spirandi Spiritum sanctum, esse intellectum. Eadem ratio est de his propositionibus: iustitia diuina miseretur: misericordia punit: & de actibus ipsis, quatenus de se mutuo prædicari possunt, ut punire est misereri, & vice versa: nam ratione terminorum, quos essentialiter connotant, non potest vnus de altero formaliter, & reduplicatiuè prædicari, sed tantum identicè.

141. Ex dictis deducitur, inter essentiam & attributa, & attributa ipsa inter se, non esse propriè inclusionem: cum inclusio dicat distinctionem includentis ab inclusò: sed potius esse vnā simplicissimam formalitatem, quæ essentialiter est tota perfectio essendi, quæque ob summam sui secunditatem & perfectionem apta est fundare diuersos conceptus formales, quorum vnique responderet eadem simplicissima formalitas, explicitè secundum vnā rationem essendi, implicitè verò secundum totam plenitudinem essendi.

142. Ex quo nascitur, ut in Deo nulla sit concipienda compositio virtualis partium; quoniam hæc requirit perfectam præcisionem vnus ab alio; sed sola constitutio per modum impliciti & expliciti, ad eum modum, quo concipiuntur constitui summa genera, & vltimæ differentie. Substantia enim non constituitur ex ratione entis & perfectitatis, tanquam ex partibus virtualibus, sed tanquam ex ratione implicita & explicita: quia nimirum quod explicitè dicit perfectitas, implicitè importat ens. Vnde perfectitas non addit rationem aliquam perfectè præcisam ab ente, sed maiorem dumtaxat explicationem ipsius entis. Ita diuina attributa, non important rationem perfectè præcisam ab essentia, sed maiorem dumtaxat explicationem ipsius essentie, quæ implicitè dicit omnia.

143. Quo fit, ut in nostra sententia nullam vim habeat illa argumentatio: Implicitat aliqua duo sese mutuo includere essentialiter: quia quod essentialiter includitur

in alio, est minus includente: ergo repugnat vicissim includere in se illud, in quo ipsum essentialiter includitur: alioqui idem esset maius & minus seipso: maius ut includens, minus ut inclusum. Hæc enim tantum concludit de ijs, quæ perfectè præscindunt, ut quia animal perfectè præscindit à rationali, non potest illud essentialiter includere, aut vice versa; non autem de ijs, quæ non perfectè præscindunt, ut sunt omnes rationes analogæ, quarum qualibet secundum rationem explicitam distinguitur, secundum rationem verò implicitam includitur in alio: ut perfectas secundum rationem explicitam distinguitur ab ente, secundum rationem verò implicitam includitur in illo. Pari modo sapientia diuina, secundum explicitum conceptum sapientiæ, distinguitur à bonitate; secundum implicitum verò continetur in illa. Cuius ratio est: quia quando vnum perfectè præscindit ab alio, nullo modo in esse obiectiuo continetur, aut continetur ab illo: atque adeò repugnat, ut perfectè præscindat, & nihilominus includat, vel includatur ab illo, à quo ipsum perfectè præscindit: quando verò non perfectè præscindit, excludit illud secundum esse explicitum, & simul includit illud secundum esse implicitum. Atque adeò non repugnat, hoc modo duo distingui secundum esse explicitum, & nihilominus mutuo se includere secundum esse implicitum.

SECTIO VIII.

An attributa diuina secundum rationes explicitas, quas præcise important, sint inæqualia inter se?

- 144.** **P** R I M A sententia Granadi, prima parte tractatu secundo, disput. 9. negantis. Probatur primò auctoritate Theologorum, Scoti in 1. distinct. 8. quæst. 4. §. ad quartum, Mayroni quæst. 5. §. his visis, difficultate quinta. Ochami dist. 2. quæst. 1. littera R. Molinæ 1. parte quæst. 28. art. 2. disput. 4. Zumel quæst. 42. art. 1. quæst. 2. dubit. 1. Vasquez disput. 122. cap. 7. Suarez lib. 3. de Trinitate, cap. 10. Secundò, Auctoritate Patrum. Augustini lib. 1. de Trinitate cap. 7. & lib. 8. initio, ubi docet in Deo non esse maius & minus, eiusdemque perfectionis esse vnā personam atque aliam; nec minoris perfectionis esse vnā, quā omnes tres simul: *Tanta, inquit, est æqualitas in ea Trinitate, ut non solum Pater non sit maior quā filius, sed nec Pater & Filius simul maius aliquid sint, quā Spiritus sanctus, aut singula quæque persona qualibet trium, minus aliquid sit, quā ipsa Trinitas*, Anselmi in Monologio cap. 16. Idem, inquit, est quodlibet vnum illorum, loquitur de diuinis attributis, quod omnia simul.

145. Tertiò probatur ratione; potissima est; quia quodlibet attributum etiam secundum rationem explicitam consideratum, intrinsecè & essentialiter includit essentiam & reliqua omnia; igitur nequit, etiam secundum rationes explicitas, inter ea concipi inæqualitas. Consequentia patet: quia si quodlibet, etiam secundum rationem explicitam, includit reliqua, nequit etiam secundum rationem explicitam concipi diuersum à reliquis, ac proinde inæquale. Sequela probatur, quia diuersitas nequit fundari supra idem, cum idem & diuersum opponatur. Atqui si quodlibet attributum secundum rationem explicitam includit formaliter & essentialiter reliqua, etiam secundum rationem explicitam erit vnum & idem cum reliquis: ergo neque secundum rationem explicitam poterit esse diuersum, atque adeò inæquale ceteris. Confirmatur, quia ex opposita sententia sequeretur aliqua realis inæqualitas inter diuinas personas: nam inter diuinas personas vna est realiter improducta, reliquæ verò productæ; duæ producentes, tertia non productiua: atqui perfectior est persona improducta, quā producta, & producens, quā non productiua.

146. Secunda sententia Durandi in primo dist. 36. q. 4. in fine, Gillij lib. 2. tract. 2. cap. 9. num. 7. affirmantium. Neque hic auctor sibi contradicit tract. 5. cap. 7. n. 5. ubi tantum negat cum Augustino inter diuina attributa intercedere inæqualitatem secundum se, non autem, ut substant conceptibus nostris explicitis. Hæc sententia à fortiori sequitur ex eorum Patrum doctrina, qui explicantes locum illum Ioan. 14. *Pater maior me est*, docent Patrem maiorem esse filio, etiam secundum diuinitatem, ratione principij & originis, quos multos refert Toletus in citatum caput Ioannis, Annotatione 27. & Maldonatus ibidem. Secundò sequitur ex opinione eorum, qui dicunt nō omnia attributa reipsa constituere essentiam Dei, quia non omnia attributa sunt æqualis nobilitatis & perfectionis: eò quod aliqua pertinent ad gradum intellectiuum, in quo Dei essentiam formaliter constituunt: alia sunt extra essentiam gradus intellectiui, eumque consequuntur ut proprietates. Tertiò à fortiori sequitur ex eorum opinione, qui hæc ipsa attributa suapte naturā distinguunt in Deo.

147. Pro controuersie explicatione notandum, diuina attributa secundum rationes, quas explicitè important, considerari posse dupliciter, vno modo prout tales rationes existunt in Deo; alio modo prout substant conceptibus nostris: atque hoc etiam dupliciter: Primò, prout tales rationes concipiuntur à nobis per analogiam ad consimiles perfectiones creatas: Secundò, prout concipiuntur secundum se, abstrahendo à perfectionibus creatis; & hoc vel considerando illas adæquatè secundum vtramque perfectionem, explicitam & implicitam, quam important; vel inadæquatè secundum

Durandus.

Gillius.

Augustin.

Ioan. 14.

Toletus.
Maldonatus.

Granad.

Scotus.

Mayronus.
Ocham.Molina.
Zumel.
Vasquez.
Suarez.

Augustin.

Anselmus.

cundum solam perfectionem explicitam. Hoc posito,

148. Dico 1. Attributa divina secundum explicitas rationes, quas important, ut in Deo existentes, nullam dicunt inaequalitatem. Fundamentum est: quoniam ea ipsa explicita ratio sapientiae, exempli gratia, in Deo non est tantum sapientia, sed bonitas, iustitia, omnipotentia, & Deus ipse: ergo, ut in Deo existens, nullam importat inaequalitatem. Antecedens constat ex dictis. Consequentia probatur: quia omnis inaequalitas fundari debet in aliqua diuersitate; & omnis diuersitas in aliqua distinctione. Sed una ratio explicita in Deo, non est diuersa & distincta ab alia, sed una indissolubilis formalitas; igitur nulla poterit esse inaequalitas. Neque ad hoc, ut una perfectio in Deo existens dici possit diuersa & inaequalis alteri, sufficit inter eas virtualis distinctio, quia sicut haec virtualis distinctio nullam ponit in Deo actualem distinctionem, sed tantum fundamentalem, fundamentum nimirum cauendi diuersos conceptus in intellectu creato; ita nullam ponit in Deo actualem inaequalitatem; sed ad summum fundamentum, cauendi inaequales conceptus in intellectu creato, de quo mox. Confirmatur, quia in tantum una ratio attributalis potest esse inaequalis alteri, in quantum una aliquo modo non est alia, cum nihil possit esse inaequale sibi ipsi: nulla autem ratio attributalis, ut in Deo existens, est aliquo modo diuersa ab alia: ergo.

149. Dico 2. Eadem attributa considerata formaliter per analogiam ad perfectiones creatas, sunt inaequalia inter se. Fundamentum est: quia ut sic obijciuntur nobis cum modo, quo tales perfectiones sunt in creaturis: sed tales perfectiones in creaturis sunt inaequales: ergo.

150. Dico 3. Attributa divina adaequate à nobis concepta, secundum rationes explicitas & implicitas, quas, ut diuina, essentialiter important, non sunt inaequalia. Fundamentum est: quia, ut sic, sese mutuo includunt: igitur non possunt esse inaequalia. Consequentia constat: quia inaequale dicit aliquid, quod non dicit illud, cui est inaequale: sed quae se mutuo includunt, neutrum dicit aliquid, quod non dicat alterutrum. Maior patet: quia si quidquid dicit unum, dicit & alterum, non poterit inter illa concipi inaequalitas, sed potius summa aequalitas. Minor declaratur: nam quae se mutuo includunt, tota perfectio utriusque includitur in alterutro: atque adeo nihil perfectionis est in uno, quod non includatur in altero.

151. Dico 4. Attributa diuina considerata secundum rationes explicitas inadaequate, nempe secundum praecisas rationes explicitas, quas tantum explicitè important, non consideratis rationibus, quas unumquodque attributum in ipsa ratione expli-

cita implicitè importat, non repugnat, ea esse inaequalia: absolute tamen dicenda sunt aequalia.

152. Prior pars assertionis probatur; quia secundum hanc considerationem, explicita perfectio unius non est explicita perfectio alterius: atqui explicita perfectio unius attributi potest esse melior & nobilior, quam explicita perfectio alterius: ergo secundum hanc considerationem non repugnat: attributa diuina esse inaequalia. Maior patet: quia considerata sapientia secundum praecisam rationem sapientiae, quam tantum explicitè importat attributum sapientiae, non est ipsa explicita ratio bonitatis, quam explicitè importat attributum bonitatis: alioqui nulla foret rationis distinctio inter explicitam rationem unius, & explicitam rationem alterius: unde posset explicita ratio unius praedicari de explicita ratione alterius, dicendo: explicita ratio sapientiae est explicita ratio bonitatis, quod falsum est, & contra omnes Theologos. Minorem ostendo: nam illa perfectio secundum explicitum conceptum est melior & nobilior, quae consequitur nobiliorem gradum entis. Unde illa attributa, quae in Deo vel consequuntur, vel constituunt gradum intellectuum, sunt secundum explicitam rationem nobiliora & perfectiora, quam quae consequuntur, vel constituunt gradum solius entis. Et eorum quae consequuntur gradum entis, perfectiora sunt productiua non productiuis. Quae verò consequuntur gradum intellectuum, ea concipiuntur nobiliora, quae immediatius & proximius consequuntur ipsum gradum intellectuum.

153. Ex his constat, attributa intellectus, voluntatis, sapientiae, virtutis, secundum explicitas rationes concipi perfectiora, quam attributa Immensitatis, & omnipotentiae: quia priora consequuntur gradum intellectuum; posteriora verò gradum entis: & inter priora, attributum intellectus & sapientiae concipi perfectius, quam attributum voluntatis & virtutis, quia immediatius consequitur ipsum gradum intellectuum. Virtus enim consequitur gradum intellectuum mediante voluntate, voluntas medio intellectu; sapientia autem medio intellectu, intellectus verò seipso nullo alio medio attributo, vel ratione virtualiter distincta. Inter posteriora autem omnipotentia secundum conceptum explicitum concipitur perfectior, quam Immensitas: quia illa est productiua, non autem haec. Confirmatur: nam is ordo dignitatis concipiendus est inter explicitas rationes attributorum, qui foret, si illa à parte rei distinguerentur: atqui si illa à parte rei distinguerentur talis foret ordo, qualis à nobis est assignatus: ergo hic ipse concipiendus est inter explicitas rationes eorum. Maior constat: quia distinctio rationis concipitur per analogiam ad

distinctionem

distinctionem realem, quia quicquid in aliquo genere est secundum quid, concipi debet per ordinem & analogiam ad id, quod in eodem genere est tale simpliciter. Ergo is ordo dignitatis concipiendus est inter explicitas rationes attributorum, qui foret, si illa realiter distinguerentur. Minor etiam patet: nam attributa, concipiuntur ut perfectiones, vel consequentes, vel constituentes naturam diuinam: igitur ea concipienda sunt perfectiora, quae perfectiorem gradum naturae consequuntur, vel constituunt.

154. Posterior pars assertionis constat: quoniam ea dicenda sunt talia simpliciter, quae ex se sunt talia: atqui diuina attributa non sunt ex se inaequalia, neque ut sunt subiectiue in Deo, neque ut sunt obiectiue adaequate in nostris conceptibus, sed tantum ut substant inadaequatis conceptibus nostris: ergo non sunt dicenda simpliciter inaequalia, sed aequalia, imò eadem: quia hoc habent de se & intrinsece; illud ex extrinseca & inadaequata conceptione nostri intellectus.

155. Confirmatur: quia quod alicui competit essentialiter & ex natura sua, competit simpliciter; quod autem competit ex inadaequata consideratione intellectus, competit extrinsece & secundum quid: sed diuinis attributis essentialiter, & ex intrinseca natura ipsorum, competit aequalitas & identitas, ex inadaequata verò consideratione intellectus, inaequalitas; ergo illa competit simpliciter, haec secundum quid. Vnde ex illa, non ex hac debent simpliciter denominari aequalia & eadem.

156. *Obijcies.* Perfectiones attributales explicitae eadem sunt in Deo, quae in nostris conceptibus; ergo si, ut substant nostris conceptibus, sunt inaequales, etiam ut sunt in Deo, erunt inaequales. Antecedens constat, alioqui conceptus nostri essent falsi, quia non conformarentur rebus ipsis. Consequentia verò probatur; nam eatenus illae, ut substant nostris conceptibus, sunt inaequales, quatenus habent rationes explicitas inaequales: ergo si eadem rationes explicitae sunt in Deo formaliter, etiam in Deo attributa erunt inaequalia. Nec obstat, quòd in Deo rationes explicitae attributorum identificentur cum essentia, nam etiam relationes identificantur cum essentia, & tamen non tollitur, quin mutuo opponantur, igitur possunt rationes explicitae attributorum identificari cum essentia, & nihilominus inaequales esse inter se.

157. *Resp.* Distinguendo antecedens: sunt eadem adaequate, & nego; inadaequatè, & concedo. Etenim Sapientia diuina sub nostro explicito conceptu relucet tantum secundum perfectionem sapientiae, quae est ratio inadaequata ipsi sapientiae Diuinae; in Deo autem est secundum omnes rationes, quas essentialiter includit: & quia haec inaequalitas conuenit diuinis attributis, in quantum aliquo modo inuicem distinguuntur: nequit enim idem esse inaequale sibi ipsi: cum in Deo nullam habeant actualem distinctio-

nem, sed omnia sint vnum, nullam habent inaequalitatem, nisi virtualem in ordine ad nostros conceptus, inadaequatè concipientes & distinguentes vnum ab alio. Ad probationem antecedentis, ad hoc ut conceptus nostri non sint falsi, sat est, ut non exprimant diuersum ab eo, quod in Deo est, etiam si non exprimant totum id, quod in Deo est. Ad probationem verò consequentiae dicò, eatenus attributa diuina, ut substant nostris conceptibus, esse inaequalia, quatenus exprimuntur secundum rationes explicitas, aliquo modo distinctas ab implicitis, quo pacto non existunt in Deo; nec est eadem ratio de diuinis relationibus: quia licet illae identificentur cum essentia, non tamen identificantur inter se: atque adeò possunt inter se inuicem opponi, propter realem distinctionem, quam inter se cum perfecta identitate essentiae mutuo seruant. At verò attributa nullam habent in Deo actualem distinctionem, neque cum essentia, neque inter se; ac proinde nullam fundare possunt inaequalitatem, sed summam identitatem. Sicut neque relationes cum essentia, cum qua perfecte identificantur, fundare possunt aliquam oppositionem, aut inaequalitatem.

158. Ex his patet ad argumenta primae sententiae. Ad primam & secundam dico, Scholasticos & Patres tantum loqui de diuinis attributis, vel ut sunt in Deo, vel ut concipiuntur à nobis adaequatè, secundum utraque rationes explicitas & implicitas. Tertium solum probat, non posse diuina attributa à nobis concipi inaequalia, ut adaequatè concepta, non autem ut inadaequatè considerata, secundum solas perfectiones explicitas, secundum quas etiam si essentialiter implicite includant omnia, adhuc tamen possunt inuicem comparari secundum solas rationes explicitas. In quo sensu neque ab aduersarijs negari potest, diuina attributa concipi posse ut inaequalia: qui non negant, si hoc modo concipiantur, concipi ut inaequalia, sed tantum negant, hoc modo concipi posse, quin semper concipiantur cum implicita inclusionem omnium. Sed esto hoc verum sit, adhuc comparatio fieri potest inter solas rationes explicitas, & non implicitas.

159. Ad Confirmationem, nego ex hac doctrina ullam sequi inaequalitatem diuinarum personarum in re ipsa: cum in diuinis non sit maior perfectio, habere naturam à se, quam habere communicatam ab alio; quia cum eadem prorsus necessitate & perfectione est in omnibus. Neque quòd una sit productiua, est perfectior alia, quae productiua non est: quia hoc non oritur ex defectu virtutis, sed termini producibilis, de quo in materia de Trinitate.

Ad Patres
& Schola-
sticos.

SECTIO IX.

*Quot, quæ, & quo ordine sint
Deo attributa conce-
denda?*

160. **E**X dictis constat, non quamlibet Dei perfectionem esse attributum, sed eam dumtaxat, quæ per modum formæ adiacentis de Deo absolutè ac necessariò prædicatur; quæque naturali lumine à nobis cognoscibilis est. Vnde ab attributi notione primò excluduntur ea, quæ in Deo concipiuntur per modum gradus substantialis naturam constituentis, cuiusmodi sunt ens, substantia, spiritus, vita, intellectualitas, actus purus, essentia, existentia, subsistentia, quæ à nobis concipiuntur ut rationes quædam constituentes naturam. 2. Excluduntur perfectiones relatiuæ; quia eæ nec naturali lumine cognosci possunt, nec prædicantur per modum formæ adiacentis, sed constituentis personas ipsas. 3. Actus liberi, & prædicata, quæ Deo conueniunt in tempore ex aliqua libera actione ad extrâ. Prioris generis sunt libera decreta Dei, quæ, licet æterna sint, tamen potuerunt in Deo non esse: Posterioris generis sunt creatio, conseruatio, gubernatio, incarnatio, à quibus in tempore Deus, denominatur Creator, Conseruator, Gubernator, Incarnatus. Hæc enim omnia à propria notione attributi excluduntur, quia non necessariò, sed liberè Deo conueniunt. His pro attributi notione adnotatis,

161. **D**ICO I. Attributa Dei sunt finita extensiuè, infinita verò intensiuè. Est omnium ferè Theologorum, contra aliquos Nominales. Fundamentum prioris assertionis est; quoniam attributa sunt perfectiones diuinæ, specie quasi diuersæ; eæ autem non sunt nisi finitæ; ergo. Maior constat, quia non quælibet perfectio in Deo conceptibilis constituit rationem attributi, sed quæ peculiari modo naturam diuinam nobis explicat: sunt enim attributa rationes quædam explicantes & declarantes naturam diuinam. Minor probatur; quoniam duplex perfectio attributalis potest à nobis in Deo concipi; vna positua, quâ aliquid de Deo affirmetur; altera negatiua, quâ aliqua imperfectio ab eodem remoueatur. Vtraque autem est finita: tum prior, quia vel illa est communis cum perfectionibus creatis, & sicut hæc finitæ sunt, ita & quæ cum his Deo communes sunt: vel est propria Dei, & quoniam hæc non colligitur, nisi ex perfectionibus creatis, ex quibus non colligimus, nisi finitas perfectiones extensiuas, specie quasi diuersas, idèd etiam hæc in Deo finitæ sunt. Tum posterior; quia non quælibet remotio imperfectiois constituit attri-

butum negatiuum, sed quæ specialem aliquam Dei perfectionem designat: istæ autem finitæ sunt; ergo.

162. Fundamentum posterioris assertionis est, quia quælibet perfectio, quæ in Deo est, est iuxta conditionem & exigentiam naturæ diuinæ, quæ cum sit illimitata in tota latitudine entis, quamlibet perfectionem exigit illimitatam & infinitam intensiuè.

163. Hinc constat, cur non omnia prædicata, quæ in Deo excogitari possunt, habeant rationem attributi: alioqui sub vno attributo scientiæ, vel potentiæ, plura possunt prædicata realia, per ordinem ad varia obiecta & terminos, à nobis distinguui; cum tamen non singula prædicata habeant rationem perfecti atque completi attributi, sed sint quasi partiales formalitates eiusdem attributi. Ratio igitur est, quia nimirum ea tantum habent rationem attributi, quæ conueniunt sub vna ratione, & modo quasi generico tendendi ad obiectum vel terminum. Vnde licet plures in Deo scientias distinguamus, per ordinem ad varia obiecta: quia tamen omnes conueniunt sub vna generica ratione, & modo tendendi ad obiectum, per expressionem illius intra ipsam potentiam cognoscentis, vnum non plura scientiæ attributa in Deo ponimus.

164. **D**ICO 2. Attributa alia sunt positiua, alia negatiua: Vtraque aliquam denotant perfectionem in Deo. Diuisio est omnium Scholasticorum, & colligitur ex Patribus, qui sæpe docent, melius à nobis Deum cognosci per negationem, quam per affirmationem; eò quòd euidentius cognoscere possimus quid Deus non sit, quam quid Deus sit. Fundamentum diuisionis est, quia Deus concipi potest, vel secundum perfectiones, quas in se includit, vel secundum imperfectiones, quas à se excludit. Primo modo conceptus fundat attributa positiua; secundo modo negatiua; ergo. Quòd autem vtraque attributa aliquam in Deo perfectionem connotent, probatur: quia non solum perfectio Dei est, omnem omnino perfectionem in se claudere, sed omnem omnino imperfectionem à se excludere; igitur non solum attributa positiua, sed etiam negatiua aliquam in Deo perfectionem connotant.

165. **D**ICO 3. Inter attributa diuina nullus est ordo actualis: est tamen ordo virtualis. Prior pars assertionis constat, quia vbi nulla est distinctio realis, nullus potest esse ordo actualis; inter attributa diuina nulla est distinctio realis; ergo nullus ordo actualis. Minor cum consequentia elucet. Maior patet; quoniam ordo realis actualis, concipi non potest, nisi inter distincta realia, cum eiusdem ad se ipsum nequeat esse ordo & respectus realis.

166. Posterior assertionis pars probatur; nam idem fundamentum quòd probat, in

Deo

*Communis
contra No-
minales.*

Deo dari distinctionem virtualem, probat etiam dari inter distincta virtualiter, ordinem virtualem. Etenim fundamentum distinctionis virtualis inter diuina attributa, est ipsa eminentia diuinæ naturæ æquipolentis multis perfectionibus actu distinctis: eadem autem eminentia diuinæ naturæ, æquipollet ordini actuali, intercedenti inter actu distincta; ergo idem fundamentum, quod in Deo probat distinctionem virtualem, probat etiam ordinem virtualem. Minorem ostendo: nam qua ratione diuina natura ob eminentiam suæ perfectionis æquipollet potentiaæ actuæ, intellectuæ, volitivæ, &c. actu distinctis in creaturis: eadem ratione æquipollet ordini actuali, inter huiusmodi perfectiones intercedenti; cum non sit maior ratio, cur potius æquipollet vni, quam alteri rationi. Confirmatur: nam Deus ob eminentiam suæ naturæ æquipollet cuiusque perfectioni creatæ: sed actualis ordo inter perfectiones creatas est aliqua perfectio: ergo illi æquipollet Deus. Vnde is ordo virtualis concipiendus est inter perfectiones increatas, qui realiter intercedit inter perfectiones creatas, & qui foret, si eadem attributa actu in Deo distinguerentur. Quorum ratio est, quia omnis ordo virtualis fundari debet in actuali, sicut omnis distinctio virtualis in distinctione actuali; quia, ut sæpè dictum est, omne quod est secundum quid in aliquo genere, fundari debet in eo, quod est simpliciter in eodem genere.

167. Ex dictis deducitur primò, ut priora concipienda esse attributa, quæ immediate essentiam consequuntur secundum rationem communem & indeterminatam, quam quæ

essentiam consequuntur secundum rationem particularem & determinatam, ut priora sunt vnitas, veritas, bonitas, immensitas, omnipotentia, quam intellectus, sapientia, idea, ars, voluntas, misericordia, iustitia, & reliquæ virtutes morales: quoniam illa essentiam consequuntur secundum rationem entis, quæ est ratio communis, & indeterminata: hæc verò essentiam consequuntur secundum rationem substantiæ intellectualis, quæ est ratio specifica & determinata. Et inter prima quinque, priora sunt vnitas, veritas, bonitas, quæ consequuntur rationem entis, analogice communis Deo & creaturis, quam postrema duo immensitas, & omnipotentia, quæ consequuntur rationem entis infiniti & increati. Inter postrema verò, quæ pertinent ad intellectum, sunt ut priora concipienda, quam quæ pertinent ad voluntatem. Proportionali modo Theologandum est de reliquis attributis, tam affirmatiuis, quam negatiuis.

168. Deducitur 2. Hanc virtualem distinctionem inter diuina attributa, esse sufficientem ad omnes demonstrationes propter *Quid*, quæ de Deo fiunt. Quoniam ad demonstrationem propter *Quid*, non est necesse, ut medium, quod in præmissis assumitur, sit actualis causa conclusionis, quæ per syllogisticam formam ex præmissis deducitur, sed sufficit, si sit tantum causa seu ratio virtualis: quia cum demonstratio fiat ad manifestandam aliquam veritatem intellectui, quam antea non cognoscebat, & sola causa seu ratio virtualis satis sit ad nouam veritatem intellectui manifestandam, eadem ipsa satis erit ad demonstrationem.

DISPUTATIO IV.

De Vnitate Dei.

SECTIO VNICA.

An evidens sit, Deum esse unum?

Post disputationem de attributis in communi, disputandum est de attributis in particulari, & primò de vnitatem, quæ est prima entis proprietas, nullam præsupponens, & ab omnibus præsupposita. Est enim indiuisio entis in se, ad quam consequitur diuisio à quocunque alio: quam supponunt Veritas & Bonitas: quorum illa est conformitas rei ad intellectum, siue ad principia, quibus vnaquæque res intrinsecè petit constare, ut cum Aureolo in Metaphysicis docui: hæc autem vel dicit integritatem rei, si sit absoluta; vel conformitatem ad appetitum, si sit respectiua: Vtraque autem præsupponit indiuisiōem entis in se.

Aureolus.

1. **R**atio dubitandi est duplex, prima, quia multi ex Ethnicis existimarunt, plures esse Deos: ergo evidens non est, Deum esse unum. Secunda, quia sicut natura diuina subsistere potest in tribus personis distinctis, ita existere posset in tribus indiuiduis distinctis. His tamen non obstantibus,

2. Communis sententia Patrum & Scholasticorum est vnitatem Dei nō minùs, quam eius existentiam, euidenter demonstrari. Prima & potissima ratio demonstrationis desumitur ab ente per essentiam, hoc pacto: Euidens est, Deum esse ens per essentiam: atqui euidens est, ens per essentiam non posse mul-

tiplicari,